

Η Γ'. ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΕΝ ΕΦΕΣΩ.

ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΕΝΤΕΚΑΙΔΕΚΑΤΗΣ ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΙ (431-1931)

Ὁ ὀρθόδοξος καὶ ὁ κατολικὸς χριστιανικὸς κόσμος κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐώρασαν τὴν χιλιοστὴν πεντακοσιοστὴν ἐπετηρίδα τῆς τρίτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, συγκληθείσης ἐν Ἐφέσῳ τῷ 431, ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Β' καὶ Οὐαλεντινιανοῦ Γ'. τῶν αὐτοκρατόρων, πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, διαταραχθείσης ἐξ αἰτίας νεοδιδασκαλίας τοῦ τότε ἐπισκόπου Κπόλεως Νεστορίου. Κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τοῦτον τὸ μὲν δογματικὸν ζήτημα, ὁ καθορισμὸς τῆς σχέσεως τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς ἔκτοτε λελυμένον καὶ ἀποτελοῦν ὑποκείμενον τῆς Κατηχήσεως καὶ τῆς Δογματικῆς, ἐτέθη ὅλως ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ εὐρύτατα ὅμως καὶ ἀπὸ ὅλως διαφόρων ἀπόψεων ἐξετέθη καὶ διεφωτίσθη ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξις τοῦ ὅλου γεγονότος, ἐχαρακτηρίσθησαν τὰ κύρια πρόσωπα, τὰ μετασχόντα αὐτοῦ, καὶ ἐξήχθησαν συμπεράσματα, ἐνισχύοντι τὰς ἐκ τῶν ὑστέρων θεωρίας ἑκατέρας τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς καὶ τῆς σχισματικῆς Ῥωμαϊκῆς. Οὕτω π.χ. ὁ νῦν πάπας Πίος ὁ ΙΑ' ἐν τῇ πρὸς τὸν καρδινάλιον Λουδοβίκον Sincero, γραμματεῆα τοῦ ἱεροῦ Συμβουλίου διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ἐπιστολῇ τῆς 5 δεκ. 1930, ἀνακηρύξας τὴν ἐν Ἐφέσῳ σύνοδον ὡς «τὴν ἐπιφανεστάτην τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων, μετὰ γὰρ τὴν ἐν Νικαίᾳ», προσέθηκε τὰ ἑξῆς: «Οἱ παλαιοὶ ἱστοριογράφοι ἀναγράφουσι ὅτι ὁ ἡμέτερος προκατόχος εὐσεβοῦς μνήμης Κελεστίνος Α' δὲν ἠρέκεσθη νὰ ἐκλέξῃ ὡς βικάριον ἑαυτοῦ ἐν τούτῳ τῷ ἀγῶνι κατὰ τῆς νεστοριανῆς αἰρέσεως Κύριλλον, τὸν ἀήτητον πατριάρχην Ἀλεξανδρείας ἀλλ' ἀπέστειλεν ἐπίσης, τῷ 431, ὡς λεγάτους εἰς τὴν συγκληθεῖσαν, τῇ συνδρομῇ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου Β', ἐν Ἐφέσῳ Σύνοδον τοὺς ἐπισκόπους Ἀρκάδιον «καὶ Προϊέκτον καὶ σὺν αὐτοῖς τὸν ἱερέα Φίλιππον, δούς αὐτοῖς τὰς ἑξῆς ὁδηγίας: «τὸ ἀξίωμα τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας πρέπει νὰ περιφρουρηθῇ, τὸ διατάσσομεν... Ἄν προέλθωσιν εἰς συζητήσεις πρέπει νὰ κρίνετε ἐξενεχθείσας γνώ-

1. Οὕτω καλοῦμεν αὐτὴν ὡς ἀποσπασθεῖσαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνόη-
τος ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας. Εἶνε δι' ἡμᾶς Eglise séparée=ἀπεσχισμένη.

» μας, δὲν θὰ δεχθῆτε ὅπως θέσωσιν εἰς ἀμφισβήτησιν τὰς γνώμας σας». Ἐκ τούτου ἐξάγεται ὅτι ὁ ῥωμαῖος ποντίφηξ ἤδη εἶχε καταδικάσει τὴν αἵρεσιν τοῦ Νεστορίου πρὶν ἢ ἡ Σύνοδος κρίνῃ περὶ αὐτῆς· πράγματι δέ, κατὰ τὴν πρώτην συνεδρίαν, ἣς ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος προήδρευσε ὡς βικάριος τοῦ πάπα Κελεστίνου, ὅτε ἀπεφασίσθη ὅτι ἡ Μαρία ἦτο ἀληθῆς Μήτηρ τοῦ Θεοῦ, οἱ πατέρες τῆς συνόδου διεκήρυξαν ὅτι ἐξέδωκαν τὴν ἀπόφασιν αὐτῶν κατὰ τοῦ Νεστορίου κατὰ τοὺς Κανόνας καὶ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἁγιοτάτου πατρὸς αὐτῶν καὶ συλλειτουργοῦ Κελεστίνου. Οὕτω τὸ πρωτεῖον τοῦ ῥωμαίου ποντίφηκος ἐκ τοῦ κειμένου τούτου εἶνε σαφῶς ἀποδεδειγμένον»¹. Ὅ,τι δὲ λέγει ἀνωτέρω ὁ πάπικς τοῦτο ἐπιμελῶς καὶ μετὰ πολλοῦ ζήλου εἰς σπουδαίας μελέτας αὐτῶν ἐπεδίωξαν ν' ἀποδείξωσιν ἀξιόλογοι κατολικοί ἱστορικοί καὶ ἀπολογηταί, ἰδίᾳ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Εἰς τῶν νεωτάτων καὶ μάλιστα τιμωμένων παρὰ τοῖς κατολικοῖς, ὁ πρὸ μικροῦ ἀποθανὼν P. Batiffol, ἐν τῷ ἐπιλόγῳ τοῦ περὶ «Ἀποστολικῆς καθέδρας» ἔργου του γράφει: «Ἡ ὑπόθεσις τοῦ Νεστορίου ἦτο ὑπόθεσις πίστεως (causa fidei), ἐν ἣ ἡ ἀποστολικὴ Καθέδρα ἐπενέβη ὡς δικαστῆς τῆς πίστεως ἐπισκόπου τῆς Κόλως, ὑποστηριζομένου ὑπὸ τοῦ βασιλέως αὐτοῦ»² καὶ ἐν τῷ νεωτάτῳ συγγράμματί του «Καθολικισμὸς καὶ Παπωσύνη» ἐπαναλαμβάνει: «Μετὰ 25 ἔτη—ἀπὸ τῆς δῆθεν ἐκκλήσεως τοῦ ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου πρὸς τὴν Ρώμην—ἐπεμβαίνει ὁ πάπας Κελεστίνος ἐν Ἀνατολῇ διὰ τῆς κατὰ τοῦ Νεστορίου ἐν Ρώμῃ ἐκδοθείσης ἀποφάσεως καὶ ἐπιτυγχάνει πρῶτον μὲν παρὰ τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου εἶτα δὲ παρὰ τοῦ Θεοδοσίου Β' τὴν καταδικήν, τὴν καθαιρέσιν, τὴν ἐξορίαν τοῦ Νεστορίου, παρὰ τὴν ἀδεξιότητα τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας Κυρίλλου, ὃν ἐπεφόρτισε νὰ ἀντιπροσωπεύσῃ αὐτόν, καὶ παρὰ τὴν κωλυσιεργίαν τοῦ ἐπισκόπου Ἀντιοχείας Ἰωάννου»³. Τοῦναντίον ὁ ἕτερος τῶν διαπρεπῶν γάλλων ἱστορικῶν τῆς Ἐκκλησίας, ὁ L. Duchesne, ἐν μακρῷ ἐκθέσει ὑπὸ τὸν τίτλον «ἡ τραγωδία τοῦ Νεστορίου», ὑπὸ πνεῦμα μᾶλλον ἐχθρικὸν πρὸς τὸν Ἀλεξανδρείας Κύριλλον, ἐν τῇ Συνόδῳ τῆς Ἐφέσου οὐδεμίαν μὲν βλέπει ἐπιτυχίαν, τοῦ ἀρχικοῦ σκοποῦ τῆς συνόδου—τῆς ἀποκαταστάσεως δηλ. τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης, διαταραχθεῖ-

1. Ἐδημοσιεύθη ἐν γαλλικῇ μεταφράσει ὑπὸ τῆς L' Unité de l' Eglise, IXme an. N° 47 Mars—Avril 1931 p. 444—445.

2. P. Batiffol: Le Siège apostolique (359—451). Paris 1924 p. 609—610.

3. Catholicisme et Papauté. Paris 1925 p. 38.

σης ἐν Κπόλει καὶ καθ' ὄλον τὸ Ἀνατολικὸν κράτος—«οὐδαμῶς ἐπιτευχθέντος»¹, ἀνασύρει δ' ἐν μέρει τὸν πέπλον, ὅπισθεν τοῦ ὁποίου τὸ τοσοῦτο διατυμπανισθὲν ἀξίωμα (autorité) καὶ ἡ πρωτοβουλία τῆς Ρώμης ἀσθενοῦσι πρὸ τῶν ἄλλων κυρίων παραγόντων τῆς ἀξιοθηρήτου ταύτης ὑποθέσεως, ἐν ἧ ἡ κουφότης τοῦ Νεστορίου ἔδωκε τροφήν εἰς τὴν φιλοδοξίαν τοῦ ἐπ. Ἀλεξανδρείας καὶ εἰς τὰς κυριαρχικὰς ἀξιώσεις τῆς Ρώμης, τὰς ἀπὸ πεντηκονταετίας χαλκευθείσας ἐκεῖ καὶ ἀποτυχούσας μὲν ἐν τῇ Δύσει, δοκιμαζούσας δὲ τότε ἀπὸ εἰκοσαετίας τὸ ἔδαφος καὶ ἐν Ἀνατολῇ².

2. Πρὸς δικαίαν ὁμῶς ἐκτίμησιν τοῦ ἔργου τῆς ἐν Ἐφέσῳ οἰκουμένης συνόδου τοῦ 431, ἀνάγκη εἶνε νὰ ληθῶσιν ὑπ' ὄψει πρῶτον μὲν αἱ πολιτικαὶ συνθήκαι τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους καὶ ἰδίᾳ τοῦ Ἀνατολικοῦ ἡμίσεος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Μ. Θεοδοσίου μέχρι τοῦ 431, εἶτα δὲ ἡ κατάστασις τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς Β'. Οἰκουμένης συνόδου μέχρι τῆς ἐν Ἐφέσῳ, ἐν τε τῇ Ἀνατολῇ καὶ ἐν τῇ Δύσει. Αἱ πηγαὶ αἱ ἄμεσοι καὶ ἐγγύτεραι πρὸς τὰ πράγματα δυστυχῶς οὔτε ἄφθονοι εἶνε οὔτε συνεχεῖς· αἱ συλλογαὶ τῶν διαφόρων *πρακτικῶν*, ἐκδοθεῖσαι ἀπὸ τοῦ ἰστ' αἰῶνος ὑπὸ τῶν κατολικῶν, πολλαχοῦ ἀτελεῖς καὶ παρακεκομμένα, ἀλλαχοῦ κακῶς καὶ μεροληπτικῶς εἰς τὴν λατινικὴν μεταφρασθεῖσαι, χρησιμοποιοῦμενα ἀνέκαθεν ἐπὶ ὠρισμένου μονομεροῦς, κατ' ἐντολὴν ἐκ τοῦ Βατικανοῦ, προγράμματος, ἐδημιούργησαν παρὰ τοῖς νεωτέροις σταθερὰν παράδοσιν, ἐπιβαλλομένην εἴτε διὰ τοῦ ὄγκου τῆς εἴτε διὰ τοῦ φόβου τοῦ Index librorum prohibitorum. Αἱ ἐπίσημοι αὐταὶ συλλογαί, αἱ Collectiones ἢ Amplissimae collectiones Conciliorum, αἱ ἀπὸ τοῦ α'. καὶ β'. αἰῶνος ἀναγράφουσαι τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης servum servorum Dei, αἱ ἀνατυπούσαι ὡς γνήσια ἐγγράφα τοῦ β', γ', δ', ε'. καὶ στ'. αἰῶνος διάφορα decreta καὶ decretalia καὶ ἐπιστολάς, ἀποδεδειγμένα πρὸ πολλοῦ νόθα καὶ καταφανῶς παρῆγγραπτα³, δὲν εἶναι πάντοτε ἀξιόπιστοι πηγαὶ διὰ τὴν ἀποκατάστασιν

1. L. Duchesne : Histoire ancienne de l' Eglise t. III p. 369 Paris 1913.

2. Αὐτόθι. p. 313—388.

3. Ἐκ μυρίων παραδειγμάτων νοθείας τῆς Ἱστορίας καὶ τῶν κειμένων παραθέντων ἐν, φέρον τὸ κῆρος τοῦ Θωμᾶ Ἀκρινάτου καὶ τοῦ πάπα Οὐρβανοῦ δ', ὅστις ἔδωκεν εἰς ἐκεῖνον συλλογὴν κειμένων νενοθευμένων ἢ ὅλως ψευδῶν (falsifiés ou faux de tous points) Κυρίλλου τοῦ Ἱεροσολύμων, Κυρίλλου τοῦ Ἀλεξανδρείας, τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, ἀποβλεπόντων ν' ἀποδείξωσιν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὸ θεῖον δικαίωματι πρωτεῖον καὶ τὸ ἀλάθητον τοῦ πάπα Καὶ ὁμῶς παρὰ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς νοθείας ταύτης—καταγγελ-

τῆς ἀληθείας. Αἱ ἀπὸ τοῦ ιζ' καὶ ιη'. αἰῶνος σοβαραὶ ἐπιστημονικαὶ ἐν τῇ παραδόσει ταύτῃ διαφωνίαι, οἱ διάφοροι Valois καὶ Renaudot καὶ Tillemont, ἢ ἔμειναν φωνῆ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ διὰ τοὺς σκοπανεῖς τῆς κατολικῆς ἐκκλησιαστικῆς σοφίας ἢ μόλις πού ἐπ' ἐσχάτων ἀναγράφονται ὑπ' αὐτῶν ἀπλῶς ὡς *διάφορος γνώμη*. Τὴν ἐν Ἐφέσῳ σύνοδον καὶ τὰ βαθυτέρα αἵτια αὐτῆς πλείτερόν πως σήμερον διοφωτίζουνσι νεώτεροι ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι καὶ δὴ καὶ ἄμεσοι πηγαὶ ὡς ἡ ὑπὸ τοῦ Loofs ὑπὸ τὸν τίτλον Nestoriana Die Fragmented. Nestorius gesammelt ἐν Halle τῷ 1905 ἐκδοθεῖσα συλλογὴ ἀποσπασμάτων ὁμιλιῶν καὶ ἐπιστολῶν τοῦ Νεστορίου, τὸ ὑπὸ F. Nau ἐκδοθὲν τῷ 1910 «Βιβλίον Ἡρακλείδου τοῦ Δαμασκηνοῦ», ἔργον πιθανώτατα αὐτοῦ τοῦ Νεστορίου, τὰ ὑπὸ τοῦ E. Schwartz ἐκδοθέντα «Νέα Πρακτικὰ τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου τοῦ 431»¹, τὰ ὑπὸ V. Bouriant ἐκδοθέντα «Πρακτικὰ τῆς συνόδου τῆς Ἐφέσου» ἐκ τῆς Κοπτικῆς μεταφράσεως διηγήσεως τοῦ ε'. αἰῶνος ὁπαδοῦ τινος τοῦ Κυρίλλου², καὶ ἐπιτρέπεται νὰ εἴπῃ τις θαρρύντως ὅτι δύναται κατὰ προεγγισίαν ν' ἀποκατασταθῇ ἡ ἀλήθεια περὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ Οἰκουμενικῆς συνόδου.

**Ἡ πολιτικὴ κατάστασις τοῦ Ἀνατολικοῦ Ῥωμαϊκοῦ
κράτους ἀπὸ τοῦ Μ. Θεοδοσίου μέχρι τοῦ 431.**

3. Θεοδόσιος ὁ Μ. ἐπὶ 17 ἔτη ἠγωνίσθη νὰ σώσῃ καὶ ἔσωσεν ἀπὸ τῆς διαλύσεως τὸ μέγα Ρωμαϊκὸν κράτος, κατὰ τοῦ ὁποίου ἀπὸ τοῦ γ'. αἰῶνος ἀκάθεκτος ἐφέρετο ὁ χεῖμαρρος ἐκ βορρᾶ μὲν καὶ ἐκεῖθεν τοῦ Δουνάβεως τοῦ ὀρμητικοῦ πολυφύλου γερμανικοῦ κόσμου, ἐξ ἀνατολῶν δὲ τῶν οὐδέποτε συμβιβασθέντων πρὸς τοὺς Ἑλληνας καὶ Ρωμαίους ἐκεῖθεν τοῦ Τίγρητος καὶ Εὐφράτου Περσῶν. Ἐξηγγόρασεν ὅμως ὁ αὐτοκράτωρ

θείσης ἤδη ὑπὸ τοῦ Dollinger — ὑπὸ τοῦ P. H. Reusch. Die Forschungen in dem Tractat des Thomas von Aquin gegen die Griechen ἐν ταῖς Abhandlungen der historisch. Classe der bayerl. Akademie 1889 p. 673—742, οὗ πρὸ πολλοῦ ἐγενετο χρῆσις τῶν κειμένων τούτων ὑπὸ τοῦ Marini ἐν τοῖς Miscellan. Geionimiana p. 213 κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ P. Batiffol Le Siège apostolique p. 410 n. 3.

1 E. Schwartz: Neue Actenstücke zum ephesinischen Konzil von 431 (1920).

2. V. Pouriant; Actes du Concile d' Ephèse 1892, προφανῶς μεροληπιτὰ ἄλλοι τοῦ Κυρίλλου.

ἐκεῖνος τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τοῦ κράτους δι' ἀναγκαιού καὶ ἀναποτρέπτου συμβιβασμοῦ· ἐδέχθη τοὺς γερμανοὺς γότθους εἰς τὰς πρὸς νότον τοῦ Δουνάβεως χώρας—Μοισίαν, Ἰλλυρίαν καὶ Μακεδονίαν, τῶν ὁποίων ἡ ὑπαιθρος ἦτο ἔρημος ἢ ἀρχαῶς κατακημένη ἐκ προτέρων βαρβαρικῶν τοῦ γ' καὶ δ' αἰῶνος ἐπιδρομῶν. Οἱ γότθοι ἐν μέρει μετεβλήθησαν εἰς γεωργοὺς καὶ ἐργάτας, πυκνώσαντες τὸν πληθυσμὸν τῶν δυτικῶν ἐπαρχιῶν, ἐν μέρει δὲ συνεπλήρωσαν τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις τοῦ κράτους ὡς μισθοφόροι foederati ὑπὸ ἰδίου φυλάρχου, τοὺς ὁποίους ἐκολάκευσε διὰ τίτλων καὶ ἀξιωμάτων τῆς αὐλῆς καὶ πλουσιώτατα τὰς ὑπηρεσίας αὐτῶν ἀντήμειψε. Αἱ μεγάλαι πόλεις καὶ ἡ παρὰ τὸν Βόσπορον πρωτεύουσα ἐπληρώθησαν τῶν ξένων, τούτων, οἵτινες ταχέως κατέλαβον ἀνώτατα ἀξιώματα ἐν τῷ στρατῷ, εἰς τὸ περιβάλλον τοῦ αὐτοκράτορος καὶ εἰς τὴν ἄλλην διοίκησιν. Ὅτι ὅμως διὰ τῶν σιβαρῶν αὐτοῦ χειρῶν καὶ τοῦ στρατιωτικοῦ καὶ πολιτικοῦ αὐτοῦ νοῦ συνεκράτει ὁ ἰσχυρὸς ἐκεῖνος ἡγεμὼν, διεσπάρθη τὴν ἐπαύριον τοῦ θανάτου αὐτοῦ· ἐπανελήφθη ὅ,τι ἤδη ἔγινε κατὰ τὴν διαδοχὴν τοῦ Μ. Κωνσταντίνου πρὸ ἐξήκοντά πού ἐτῶν. Ὡς οὕτως διένειμε καὶ ὁ Θεοδόσιος τὸ ἀπέραντον κράτος μεταξὺ τῶν ἀνηλίκων καὶ ἀναξίων αὐτοῦ υἱῶν, Ἀρκαδίου καὶ Ὀνωρίου, ἐκεῖνου μὲν λαβόντος τὴν Ἀνατολήν—Μ. Ἀσίαν, Συρίαν, Αἴγυπτον καὶ τὸ πλεῖστον τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου—, τοῦ δὲ Ὀνωρίου τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας, ἀπὸ τοῦ μέσου Δουνάβεως μέχρι τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ τῆς Βρετανίας καὶ τὴν ΒΔ. Ἀφρικὴν. Ὡρῖσε δὲ ἐπιτρόπους αὐτῶν δύο ξένους, ἓνα φράγκον, τὸν Ρουφῖνον, ἐν Κπόλει, καὶ ἓνα βάνδαλον ἢ ἄλανόν, τὸν Στιλίχωνα, ἐν Μεδιολάνῳ, τὸν πρῶτον πονηρὸν καὶ φιλόδοξον, ἀποβλέποντα πρὸς τὴν κατάληψιν τοῦ θρόνου διὰ τῆς βοήθειας τῶν ἐν τῷ κράτει καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ ξένων, τὸν δὲ Στιλίχωνα γενναῖον καὶ πολιτικώτερον, ἀλλ' ἐπίσης ἐπιδιώξαντα διὰ συγγενείας πρὸς τὸν κοῦφον καὶ ἀνήθικον Ὀνώριον νὰ διευθύνῃ αὐτὸς τὰ τοῦ κράτους. Οἱ δύο κηδεμόνες ὑπουργοὶ ἐστράφησαν κατ' ἀλλήλων, καὶ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τούτου διαιτηταὶ παρέστησαν οἱ γότθοι καὶ οἱ ἄλλοι βάρβαροι, τὰς δὲ δαπάνας βαρύτερα ἐπλήρωσαν αἱ ἑλληνικαὶ χῶραι, ἀπὸ Θεσσαλονίκης μέχρι Γαινάρου, οἰκτρῶς λεηλατηθεῖσαι καὶ διαρπαγεῖσαι. Ὁ Ρουφῖνος ἐπὶ τέλους ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν συνοδευσάντων ἐξ Ἰταλίας εἰς Κπολιν τὸν νεκρὸν αὐτοκράτορα στρατιωτῶν, ὁ δὲ Ἀρκαδιὸς περιέπεσε εἰς τὴν ἐπιρροὴν τοῦ νέου ὑπουργοῦ του, εὐνοῦχου Εὐτροπίου, καὶ τῆς νεαρᾶς καὶ φιλοδόξου γυναικὸς αὐτοῦ Εὐδοξίας, κόρης

φράγκου φυλάρχου. Οἱ γότθοι καὶ ἄλλοι ξένοι ἐπικρατοῦσι πανταχοῦ καὶ ἐπιβάλλουσι τὴν θέλησίν των, ἀπειλοῦντες καὶ ἐκ Θυράκης καὶ ἐκ Μ. Ἀσίας, τὴν ὁποίαν εἶχον κατακλύσει εἰς Οὐνοὶ ἐκ τῶν Κασπίων πυλῶν καὶ οἱ γότθοι τοῦ στρατηγοῦ Τριβιγίλδου· ἐν αὐτῇ δὲ τῇ Κπόλει θρασὺς ὁ γότθος Γαῖνᾶς ἀπαιτεῖ τὴν κεφαλὴν τοῦ Εὐτροπίου, τὸν ὁποῖον ἔντρομος ὁ Ἀρκάδιος θνισιάζει. Τολμηρότερος τότε καὶ εὐπαθέστερος ὁ λαὸς τῆς πρωτευούσης ἐξεγείρεται ἀγανακτῶν καὶ κακοῦς κακῶς ἐκδιώκει τοὺς γότθους καὶ δι' ἄλλων πιστῶν γότθων καὶ τῶν Οὔνων ἀπιμακρύνεται ὁ ἐκ τοῦ Γαῖνᾶ κίνδυνος.

4. Τὴν οὕτως ἀπὸ τῶν ξέων μισθιφόρων ἀπειληθεῖσαν ἀσφάλειαν τοῦ κράτους ἐπεδείνου σειρὰ ἐσωτερικῶν ἀνωμαλιῶν. Ἡ μεγάλη αἵρεσις τοῦ Ἀρείου μετὰ τὸ 325 ἐκφυλισθεῖσα εἰς πολλὰς διακλαδώσεις, καὶ αἱ ἄλλαι πολυπληθεῖς παλαιότεραι αἵρέσεις καὶ τὰ οὐσίματα, κατεσπαρμένα κυρίως μετὰ τῶν πληθυσμῶν τῆς Μ. Ἀσίας, ἀπὸ τῆς Φρυγίας μέχρι τῆς Ἀρμενίας καὶ ἀπὸ τοῦ Πόντου μέχρι τῆς Συρίας, ὑπὸ ἰδίους τελοῦσαι ἐκκλησιαστικούς ἄρχοντας, διέσπων τὴν θρησκευτικὴν ἐνότητα τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου τοῦ κράτους καὶ ἐτάραττον πολλαχοῦ τὸν ἥρεμον αὐτοῦ βίον καὶ εἰς τὰς πόλεις καὶ εἰς τὴν ὑπαιθρον χώραν καὶ παρεῖχον πράγματα εἰς τὴν πολιτικὴν κατὰ τόπους διοίκησιν καὶ εἰς τοὺς ἐπισκόπους τῆς ἐπικρατησῆς πλέον ἐν Ἀνατολῇ Ὀρθοδοξίας. Πρὸς ἐπίμετρον δὲ τοῦ κακοῦ αὐτῆς ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία κατεσπαράσσεται ἐκ τῆς φιλοδοξίας τῶν ποιμένων αὐτῆς, ἐριζόντων περὶ ὑπεροχῆς καὶ πρωτείας. Αὐτῆς ἡ πρωτεύουσα ἀπέβη θέατρον τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τούτου, μεγάλα θύματα τοῦ ὁποίου, εἰς μίαν μόνην εἰκοσαετίαν, ἔπεσον δύο τῶν ἐξοχωτάτων καὶ ἀγιωτάτων ἀνδρῶν τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας πάντων τῶν αἰώνων, Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς τῷ 381 καὶ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος τῷ 404. Ἡ ταραχὴ καὶ ἐπίφορος εἰς στάσεις μεγάλη Ἀλεξάνδρεια, πρωτοστατήσασα διὰ τοῦ Μ. Ἀθανασίου κατὰ τὸν δεῦν ἄγωνα ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδοξίας, καὶ ἐκ πολιοῦ κατέχουσα προνομιόχον μὲν θέσιν ἐν τῇ καθόλου Ἐκκλησίᾳ, πρωτεύουσα δὲ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ, πλουσιώτατον καὶ ἀνεξέλεγκτον φέουδον τοῦ ἐκάστοτε ἐπισκόπου αὐτῆς, διεξῆγεν ἀκήρυκτον πόλεμον κατὰ τῆς νέας ἀπὸ τοῦ 330 πρωτευούσης τοῦ κράτους, τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τοῦ ἐπισκόπου αὐτῆς, ὅστις δι' ὅλων φυσικοῦς καὶ εὐνοήτους λόγους κατέστη ὁ πρῶτος τοῦ κράτους ἐπίσκοπος. Οὕτως ὁ ἀνάξιος τοῦ Μ. Ἀθανασίου διάδοχος Πέτρος ἐξετόπισε τὸν εὐγενέστατον τῶν Χριστιανῶν, τὸν ἐξοχώτατον ἱεροφάντην τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ

τὸν ὑψινοῦστατον τῆς καθαρᾶς θεολογίας μύστην Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνόν, ἐπίσκοπον Κπόμεως· ὁ δὲ τοῦ Πέτρου τούτου διάδοχος Θεόφιλος κατεδίκασεν ὡς αἰρετικὸν καὶ ἀπέστειλε ν' ἀποθάνῃ ἐν μέσῳ τῶν παγετῶν τοῦ Καυκάσου τὸν μέγιστον τοῦ Χριστιανισμοῦ ῥήτορα τὸν Χρυσόστομον. Καὶ ταῦτα πάντα διεξήγοντο ὑπὸ τὰ ἔκκλησιαστικά ὄργανα τοῦ ἡρέμα ἀποχωροῦντος ἐκ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς εἰδωλολατρικοῦ κόσμου, ἐξακολουθοῦντος ν' ἀκροβολίζεται πρὸς τὸν θριαμβεύοντα χριστιανισμόν, καὶ τοῦ πάντοτε θορυβοποιοῦ καὶ ἀδιορθώτου ἐκ τῶν παθημάτων ἰουδαϊσμοῦ, οὐδεμίαν παραλείποντος εὐκαιρίαν νὰ ἐκδηλώσῃ ἐμπράκτως τὸ μῖσος αὐτοῦ κατὰ τῆς θρησκείας τοῦ Χριστοῦ.

Ὡς ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἡ ὑπαρξίς τοῦ κράτους, στρατιωτικῶς μὲν στηριζομένου ἐπὶ ξένων λογγῶν, πολιτικῶς δὲ διοικουμένου ὑπὸ γυναικῶν καὶ εὐνούχων, θρησκευτικῶς δὲ τεταραγμένου, δὲν ἦτο οὔτε ἀσφαλὴς οὔτε βεβαία. Ἐν τούτοις τὸ κράτος τοῦτο οὐ μόνον δὲν κατέρρευσεν, ὅτε τὴν 1 Μαΐου 408 ἀπέθανε τριακονταετῆς ποὺ ὁ Ἀρκάδιος, καταλιπὼν τὴν ἀρχὴν εἰς ἑπταετῆς παιδίον, Θεοδοσίον τὸν Β'. ἢ τὸν νεώτερον, ὡς ἐλέγετο, ἀλλ' ἐπὶ 42 ἔτη κατώρθωσε ν' ἀποκρούσῃ πολὺ μεγαλυτέρους ἢ πρότερον ἐξωτερικοὺς ἐχθροὺς καὶ ἐσωτερικοὺς κλονισμοὺς, ν' ἀποκτήσῃ δὲ τοιαύτην κρατικὴν ἐνότητα, ὥστε νὰ ζήσῃ κατόπι μακροαίωνα πολιτικὸν βίον, νὰ ἴδῃ ἡμέρας δόξης καὶ νὰ γράψῃ θαυμασίας σελίδας εἰς τὴν Ἱστορίαν τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ, ἐνῶ παραλλήλως τὸ δυτικὸν ἡμισυ τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους, ὑπὸ τὰς αὐτὰς εὐρεθὲν καὶ τοῦτο συνθήκας διεσπάρθη ἀδόξως καὶ κατελύθη ὑπὸ τὰ πλήγματα τῶν αὐτῶν ἐπηλύδων γερμανῶν καὶ τῶν μισθωτῶν βαρβαρικῶν λογγῶν τῷ 476. Ὁ αὐτὸς διοικητικὸς τύπος ἐπεκράτει καὶ ἐν Ρώμῃ καὶ Ραβέννῃ καὶ παρὰ τὸν Βόσπορον. Τὸ αὐτὸ παλαιὸν ρωμαϊκὸν δίκαιον ἴσχυεν ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τοῦ Ἀτλαντικοῦ μέχρι τοῦ Εὐφράτου· οἱ αὐτοὶ νέοι νόμοι ἐξεδίδοντο ἐξ ὀνόματος ἀμφοτέρων τῶν αυτοκρατόρων, ἡ αὐτὴ διοικητικὴ ἱεραρχία καὶ τὰ αὐτὰ ἀξιώματα ὑπῆρχον καὶ ἐκεῖ καὶ ἐνταῦθα. Ἐδῶ ἐν Ἀνατολῇ ἐπὶ πλεόν τὸν θρόνον κατεῖχον ἐπὶ μίαν εἰκοσιπενταετίαν παιδάρια καὶ γυναῖκες περιστοιχούμεναι ὑπὸ ἀθλίων εὐνούχων, Εὐτροπίων καὶ Χρυσότηρων καὶ Χρυσαφίων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἢ Δύσις πολὺ ὀλιγώτερον ἐδοκίμασε. Τίς ἦτο λοιπὸν ὁ σωτὴρ τοῦ κράτους ἐν Ἀνατολῇ; Ἦτο ἀναμφισβητήτως ὁ ἑλληνισμὸς καὶ τὸ δαιμόνιον αὐτοῦ πνεῦμα, τοῦ ὁποῖου ἡ δύναμις δοῦν καὶ φαίνεται εἰς τὰ ἀποτελέσματα καὶ δημιουργήματα αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν διατυποῦται εἰς

συγκεκριμένον τινὰ ὄρισμόν¹. Ὁ Μ. Κωνσταντῖνος ἔφερεν ἐκ τῆς Δύσεως παρὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ Βοσπόρου τοὺς ῥωμαϊκοὺς ἀετούς, τὴν ῥωμαϊκὴν Σύγκλητον, τὴν ῥωμαϊκὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν· τῷ 325 ἐν Νικαίᾳ λατινιστὶ προσεφώνησε τοὺς ἐπισκόπους τῆς «Οἰκουμενικῆς» συνόδου, ἄλλ' αὐθωρεὶ μετεγλωττίσθη ἑλληνιστὶ ἢ προσφώνησις· ὁ ἰσπανὸς Θεοδοσίος ὁ Μ. ὠμίλει καὶ ἐνομοθέτει λατινιστὶ· ἄλλ' ὁ λαὸς τῆς Κπόλεως ἐχειροκρότει τὸν μέγαν Γρηγόριον καὶ ἐστενογράφει τοὺς θαυμασίους ὑψηλόρους αὐτοῦ περὶ θεότητος λόγους, οἱ φιλοσκώμμοι Ἀντιοχεῖς δις τῆς ἡμέρας ἐκρέμαντο ἐκ τοῦ στόματος τοῦ χριστιανοῦ Δημοσθένους Χρυσοστόμου καὶ ὑπὸ τὴν ἀνταύγειαν τοῦ χιονοσκεποῦς Ἀργαίου τῆς Καισαρείας ὁ Μ. Βασίλειος συνεχίνει τοὺς ἀκροατὰς του διὰ τοῦ ὄραίου λόγου «ἐν λιμῶ καὶ αὐχμῶ». Ὁ δὲ υἱὸς τοῦ Θεοδοσίου Ἀρκαδῖος ἠναγκάσθη νὰ ἐκδώσῃ νόμον, ἐπιτρέποντα εἰς τοὺς δικαστὰς ἑλληνιστὶ νὰ συντάσσουν καὶ ἐκδίδουν τὰς δικαστικὰς αὐτῶν ἀποφάσεις.

6. Τὰ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς βασιλείας Θεοδοσίου τοῦ Β'. (408-450) παραδίδονται πως συγκεχυμένα καὶ στηριζόμενα ἐπὶ μεταγενεστέρων, ἀπὸ τοῦ στ'. αἰῶνος παραδόσεων. Πάντως ὅμως ἀδέσποτα εἶνε τὰ λεγόμενα περὶ ἀναθέσεως ὑπὸ τοῦ Ἀρκαδίου τῆς κηδεμονίας τοῦ υἱοῦ του εἰς τὸν πέρσην βασιλέα Ἰσδεγέρδ τὸν α'. (399-420), ὅστις δῆθεν καὶ ἀπέστειλεν εἰς Κπολιν ἐπίτροπον τῶν πραγμάτων τὸν αὐλικὸν αὐτοῦ εὐνοῦχον Ἀντίοχον. Ὅτι εἶνε ἀσφαλῶς μεμαρτυρημένον εἶνε ὅτι, τῇ πρωτοβουλίᾳ τῆς Συγκλήτου, τὴν διεύθυνσιν τῶν ὅλων πραγμάτων ἀνέλαβε δεξιότατος ἀνθρῶπος, ὁ ἑπαρχὸς τοῦ πραιτορίου, τ. ἕ. ὁ ἀνώτατος στρατῶτικὸς διοικητὴς τῆς πρωτευούσης (praefectus praetorio), Ἀνθέμιος, ἐκ παλαιοῦ πολιτικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ οἴκου τῶν χρόνων τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ὅστις κατὰ τὸν σύγχρονον ἱστορικὸν Σωκράτη

1. Οἱ ῥωμαιοκατολικοὶ ἱστορικοὶ εὐνοητοὶν εἶναι ὅτι δὲν φείδονται μικροχόλων λόγων ὅπως ἀποδώσουν τὴν αὐτοτελεῖ μακρὰν σταδιοδρομίαν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἣν αὐτοὶ καλοῦσιν ἑλληνικὸν ἢ ἀνατολικὸν Σχίσμα, εἰς τὴν «συμμαχίαν τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν ἑλληνικὸν ἢ ἀνατολικὸν κόσμον». Ὁ J. Pargoire, ὁ διαβόητος assumptionniste ἱστορικὸς τῆς «Βυζαντινῆς Ἱστορίας ἀπὸ τοῦ 527 - 847» Paris 1923, χθὲς ἔτι καὶ πρῶην ἐκήρυξεν ὅτι ὁ Μονοφυσισμὸς δὲν θὰ διέσπα τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐνότητα καὶ δὲν θ' ἀπέσπα ἀπὸ τοῦ κράτους τὰς ἀνατολικὰς αὐτοῦ ἐπαρχίας «ἐν ἡ Ἐκκλησία τῆς Κπόλεως δὲν ἐχρεώσεται τὴν σκανδαλώδη ἐπιτυχίαν της εἰς τὴν ἰδιοτροπίαν τῶν αὐτοκρατόρων καὶ ἐν δὲν εἶχε στενῶς συνδέσει τὸ συμφέρον της πρὸς τὸ τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου» (p. 3-4).

«φρονημώτατος τῶν τότε ἀνθρώπων καὶ ἐδόκει καὶ ἦν καὶ ἀβούλας ἔπραττεν οὐδέν, ἀλλ' ἀνεκοινοῦτο πολλοῖς τῶν γνωρίμων περὶ τοῦ πρακτέου, μάλιστα δὲ Τρωίλῳ τῷ σοφιστῇ, ὅστις μετὰ τῆς οὔσης αὐτῷ σοφίας καὶ κατὰ τὴν πολιτικὴν φρόνησιν τῷ Ἀνθεμίῳ ἐφάμιλλος ἦν· διὸ σχεδὸν πάντα τῇ συμβουλῇ Τρωίλου ἐπράττετο»¹. ἦτο δ' ὁ Τρωίλος διαπρεπὴς ῥήτωρ, γνώριμος πολλῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, παρ' ᾧ καὶ ὁ Σωκράτης ἐμαθῆτευσε. Ἔτερος σπουδαῖος παράγων ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοδοσίου καὶ μέλος τῆς Συγκλήτου ἦτο ὁ ἔξοχος καὶ φρονημώτατος ἐπίσκοπος Κπόλεως Ἀττικὸς ἤδη ἀπὸ τοῦ 405, καὶ διὰ τῆς ὁμολογουμένης αὐτοῦ χρηστότητος καὶ τοῦ συμβιβαστικοῦ πνεύματος σχεδὸν ἐντελῶς εἰρηνεύσας τὴν ἀπὸ τοῦ 404 τεταραγμένην διὰ τὴν καθάραισιν τοῦ Χρυσοστόμου Ἐκκλησίαν. Ἀπολαύων δὲ διὰ τοῦτο τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης τῆς αὐτῆς, ἐπέτυχε νὰ ἐνισχύσῃ τὸ ἀξίωμα τοῦ θρόνου του διὰ νόμου, θεσπίζοντος ὅπως μηδεὶς ἐκλέγεται ἢ χειροτονῆται ἐπίσκοπος παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου Κπόλεως². Ἡ φρόνιμος διοίκησις τοῦ κράτους ὑπὸ τοῦ Ἀνθεμίου ἐξεδηλώθη ἀμέσως, ἐξαναγκασθέντων τῶν ἐν Ἰλλυρία γότθων ν' ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Δύσιν. Ὅτε δὲ ὁ Ἀλάριχος τῷ 410 κυριεύσας τὴν Ρώμην διανοεῖτο νὰ κρατήσῃ αὐτήν, ὁ Ἀνθέμιος παρεσκεύασε κατ' αὐτοῦ ἐκστρατεῖαν, ἣν καὶ φοβηθεὶς ὁ γότθος ἠγεμὼν ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ν. Ἰταλίαν, ὅπως ἐκεῖθεν διαπλεύσῃ εἰς τὴν Ἀφρικὴν. Ἐπειτα ἐξεδίωξε τοὺς διαβάντας τὸν Δούναβιν Οὔνους καὶ διενοήθη νὰ κατασκευάσῃ μέγαν στόλον, πρὸς φρούρησιν τῶν βορείων ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ ἐκείνου συνόρων τοῦ κράτους. Ἀλλὰ καὶ τὴν πρωτεύουσαν περιέβαλε διὰ νέου τείχους, ἵνα περιλάβῃ εἰς αὐτὸ καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ 330 πυκνῶς κατοικηθέντα προάστεια. Τὸ λαμπρὸν ὅμως ἔργον τοῦ ἐξόχου ἀνδρὸς ἀποτόμως διεκόπη μετὰ ἕξ ἔτη, ὅτε ἄγνωστον διατί ἀπεμακρύνθη τῆς ἀρχῆς. Πάντως αἰτία τούτου δὲν ἦτο ἡ ἐνηλικίωσις τῆς ἀδελφῆς τοῦ Θεοδοσίου Πουλχερίας, ἣτις δεκαπενταετῆς τότε δὲν ἦτο βεβαίως παρεσκευασμένη διὰ τοιοῦτο ὑπόυργημα. Ἴσως ἀντιζηλία ἐν τῇ Συγκλήτῳ προουκάλεσαν τὴν πτώσιν τοῦ μεγάλου κυβερνήτου. Ἐν τῇ Συγκλήτῳ ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἀρκαδίου μεγάλην δύναμιν εἶχεν ὡς πατριῆκος ὁ γότθος ἢ ἀλανὸς στρατηγὸς Ἀρδαβούριος, πιστῶς ὑπηρετήσας τὴν δυναστείαν τοῦ Μ. Θεοδοσίου, καὶ τοῦ ὁποῖου ὁ υἱὸς Ἀσπάρξ ββαίνεν ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ πατρὸς· πιθανὸν εἶνε ὅτι εἰς τὴν ἐπιρροὴν τοῦ γότθου τούτου ἐθυσιά-

1. Σωκρ. Ε. Ἰ. VII, 1.

2. Σωκρ. VII, 28.

σθη ὁ Ἀνθέμιος· διότι μετ' αὐτὸν καὶ ρι' ὄλης τῆς βασιλείας Θεοδοσίου τοῦ β'. διεκρίθησαν ἐν τοῖς πρώτοις ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς Ἄσπαρ, ὅστις καταστὰς πανίσχυρος ἐπὶ Μαρκιανοῦ καὶ ἀποβλέψας πρὸς αὐτὸ τὸ στέμμα ἐφονεύθη ὑπὸ Λέοντος τοῦ α'. (461). Τῷ 416 ἡ Σύγκλητος ἀνεκήρυξεν αὐγοῦσταν τὴν Πουλχερίαν, ἣτις φαίνεται δυσμενῶς διατεθεῖσα πρὸς τοὺς περὶ τὸν Ἀνθέμιον καὶ Τρωῖλον· ὁ σύγχρονος καὶ φίλος τούτων ἱστορικός Σωκράτης, ἐπαινέτης δὲ τοῦ Θεοδοσίου, δὲν συμπαθεῖ πρὸς τὴν Πουλχερίαν, ἥς οὐδὲ τὸ ὄνομα μνημονεύει ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτοῦ. Ἀναλαβοῦσα δὲ τὴν ἀρχὴν ἐπεμελήθη τῆς ἀνοτροφῆς τοῦ ἀδελφοῦ, ἀλλ' ἐπεβράδυνε τὴν εἰς τὰ πολιτικά τῆς χώρας ἀνάμειξιν αὐτοῦ, ἐξασφάλισασα τὴν συνεργασίαν τῆς Συγκλήτου. Ὡς μέλος ταύτης εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά πράγματα μέγα κύρος εἶχεν ὁ πατριάρχης Ἀττικός, ὅστις ἤδη πρὸ πολλοῦ κατώρθωσε νὰ ἐνώσῃ μέγα μέρος τῶν Ἰωαννιτῶν, εὐλαβῶν θαυμαστῶν τοῦ ἀδικηθέντος Χρυσοστόμου, ἐπιτρέψας ἐπισήμως νὰ μνημονεύεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ ἐπιδιώξας νὰ μετριάζῃ τὴν πρὸς αὐτὸν πείσμονα ἔχθραν τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, ἀνεψιοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Θεοφίλου¹. Βραχὺς ἀλλὰ σκληρὸς πρὸς τοὺς Πέρσας πόλεμος (420) ἔληξε τέλος διὰ τῆς νίκης τῶν βυζαντινῶν ὀπλων. Τῷ 421 ἡ Πουλχερία ἐνύμφευσε τὸν ἀδελφόν της μετὰ τῆς ὥραίας Εὐδοκίας, θυγατρὸς τοῦ ἀθηναίου σοφιστοῦ Λεοντίου καὶ ἔκτοτε ὁ Θεοδόσιος ἀναμειγνύεται ἀμεσώτερον εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους. Ἡ μεταγενεστέρα παράδοσις παρέστησε τὸν ἡγεμόνα τούτον ἐστερημένον πάσης διοικητικῆς ἰκανότητος, ἀσχολούμενον περὶ τὰ θρησκευτικά, τὴν θεολογίαν, τὴν καλλιγραφίαν καὶ τὸ κυνήγιον, τοσοῦτο δ' ἀφρημένον, ὥστε ὑπέγραψέ ποτε ἐπιτηδείως εἰς αὐτὸν ὑποβληθὲν πωλητήριον ἔγγραφον, δι' οὗ ἐπώλησε τὴν σύζυγον Εὐδοκίαν εἰς τὴν ἀδελφὴν του ὡς δούλην. Πολλοὶ ὅμως μεμαρτυρημένοι πράξεις αὐτοῦ πείθουσιν ὅτι ὁ Θεοδόσιος δὲν ἦτο βασιλεὺς ἀπράγμων· ἂν μὴ ἐπεδείκνυε μεγάλην πρωτοβουλίαν, ἐγνώριζεν ὅμως νὰ ἐκλέγῃ τοὺς ὑπουργοὺς καὶ συνεργάτας αὐτοῦ καὶ νὰ πραγματοποιῇ τὰς ὀφελίμους ἐνεργείας αὐτῶν καὶ προτάσεις. Οὕτω διὰ νέου νόμου ἐπεκύρωσεν, ἴσως εἰς εὐρύτερον κύκλον, τὸ διάταγμα τοῦ πατρὸς του περὶ τοῦ «ἐλληνιστὶ διατίθεσθαι». Ἐξεδηλώθη δὲ τοῦτο εἰς τὴν ἴδρυσιν τοῦ ἐν Κπόλει Πανδιδασκηρίου, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐδόθη ἰσοτιμία εἰς ἀμφοτέρας τὰς γλώσσας· ἔκοψε νομίσματα ἐπὶ τῆς προσόψεως τῶν ὁποίων ἡ ἀξία ἐσημειοῦτο ἐλληνιστί· οἱ νέοι νόμοι, αἱ νεαραὶ novellae, ἐλληνιστὶ ἐξεδίδοντο, τῷ δὲ 438 ἐξέδωκε κώδικα τῶν νόμων, ἐν τῷ

ὅπου μετὰ τῆς ἀπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ ῥωμαϊκῆς νομοθεσίας περιέλαβεν
καὶ τῶν νόμων τῶν πρώτων χριστιανῶν βασιλέων. Ὅτε τῷ 424 κατὰ
τῶν βουβελίων τοῦ κράτους ἐπαρχιῶν ἐπέδραμον οἱ Οὔνοι καὶ ἔφθασαν
δηοῦν ἐς μέχρη τῆς Θράκης, ὁ Θεοδοσίος ἀπηλλάγη αὐτῶν διὰ κατα-
βολῆς ζήτησίν αὐτῶν πρὸς τὸν ἄρχοντα αὐτῶν χρηματικῷ φιλοδωρήματος,
τὸ ὅποσον ἠναγκάσθη ν' αὐξήσῃ σπουδαίως ὅτε τῷ 442 οἱ φοβεροὶ
βάρβαροι ἐνεφανίσθησαν εἰς τὴν Μακεδονίαν ὑπὸ τὸν τρομερὸν
Ἀτίλον.

8. Τῷ 425 ἀποθανόντος τοῦ πατριάρχου Ἀττικοῦ τὸν θρόνον τῆς
πρωτευούσης διημφεσβήτησαν δύο σπουδαῖοι κληρικοί, Φίλιππος ὁ ἐκ
Σίδης τῆς Παμφυλίας, βραδύτερον συγγράψας σπουδαίαν «Χριστιανι-
κὴν Ἱστορίαν», καὶ ὁ διαπρεπὴς ῥήτωρ καὶ ἀκροατὴς τοῦ Χρυσοστό-
μου Πρόκλος, ὁμοιότατος ἐν πολλοῖς τοῦ Ἀττικοῦ, ὑποστηριζόμενοι
ἐκάτερος ὑπὸ ἰσχυρᾶς μερίδος κληρικῶν καὶ μάλιστα μοναχῶν. Ὁ Θεο-
δόσιος πρὸς ἀποφυγὴν δυσαρεσκειῶν προτίμησεν εὐλαβῆ τινα κληρι-
κόν, τὸν γέροντα Σισίνιον· ἀλλ' ὅτε οὗτος μετὰ βραχὺν χρόνον ἀπέ-
θανε (427) καὶ ὑπεβλήθη πάλιν ἡ ὑποψηφιότης τῶν δύο ἀντιπάλων
κληρικῶν, ἔξ ὧν ὁ Πρόκλος εἶχεν ἤδη ὑπὸ τοῦ Σισινίου προαχθῆ εἰς
ἐπίσκοπον Κυζίκου, ἀλλὰ δὲν ἔγινε δεκτὸς ὑπὸ τῶν χριστιανῶν τῆς
ἐπαρχίας ἐκείνης καὶ παρέμενεν ἐν Κπόλει, ὁ Θεοδοσίος καὶ πάλιν προ-
σέφυγεν εἰς τρίτον καὶ δὴ ξένον, τὸν γνωστὸν διὰ τὴν ῥητορικὴν του
δεινότητα καὶ τὸν ἀσκητικὸν βίον, ἐκ Γερμανικείας μὲν ὁρμώμενον ἀλλ'
ἐν Ἀντιοχείᾳ διαμένοντα Νεστόριον. Ἡ προτίμησις ξένου διέθηκεν
ἐχθρικῶς τοὺς ἀποτυχόντας καὶ τοὺς προστάτας καὶ ὁπαδοὺς
αὐτῶν πρὸς τὸν νέον ἐπίσκοπον καὶ πρὶν ἢ οὗτος διὰ τῆς πρώτης ἐπι-
δεικτικῆς ἐμφανίσεώς του καὶ τῶν πρώτων ἐνεργειῶν κατὰ τῶν πολυ-
πληθῶν αἰρετικῶν καὶ σχισματικῶν τῆς πρωτευούσης ἐξεγείρη καθ'
ἑαυτοῦ τὴν δυσφορίαν τοῦ κόσμου. Πάντα ταῦτα δεικνύουσι τὸν Θεο-
δόσιον ἔχοντα εἰ μὴ ἐν πᾶσι πολιτικὸν νοῦν, ἀλλ' ὅμως πρωτοβουλίαν
οὐχὶ εὐκαταφρόνητον. Τὸ περιβάλλον τῆς αὐτῆς βεβαίως ἤσκει ἐπιρ-
ροὴν τινα ἐπ' αὐτόν. Οὕτω γὰρ τῷ 423 ἀνανεῶν παλαιότερον διάταγμα
ἔξεδωκεν ἐπάλληλα διατάγματα δι' ὧν αὐστηρότατα ἀπηγόρευε τὴν
πυροπόλησιν τῶν ἑβραϊκῶν συναγωγῶν καὶ τὴν καταδίωξιν τῶν ἰου-
δαίων. Τοῦτο τὸ μέτρον ἀποδίδεται εἰς τὴν ἐπιρροὴν τῆς Εὐδοκίας
καὶ τοῦ μέγα ἰσχύοντος θεοῦ αὐτῆς Ἀσκληπιοδότου, παραμείναντος
ἔθνικοῦ. Ἄν τις ἀναλογισθῆ ὅτι οἱ ἑβραῖοι πολλαχοῦ τοῦ κράτους δὲν
διέλειπον ἐκδηλοῦντες τὸ κατὰ τῶν χριστιανῶν μῖσός των, ὅτι δὲ νοπή,

ἔτι ἦτο ἢ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὁμαδική αὐτῶν συνωμοσία κατὰ τοὺς Χριστιανῶν (414), ὧν πολλοὺς ἐν καιρῷ νυκτὸς ἐφόνευσαν καὶ προέβλεσαν τὴν παντελεῖα ἐκ τῆς πόλεως ἐκείνης ἐκδιώξιν ὅλων τῶν Ἰουδαίων, θ' ἀποδῶση εἰς τὸν Θεοδοσίον ἱκανὴν πολιτικὴν φρόνησιν καὶ ἀνεξιθρησκείαν, ἐξισώσαντα τοὺς ἔβραίους πρὸς τοὺς ἐθνικούς, ὧν τὸ ἀκαταδίωκτον διὰ νόμου εἶχε θεσπίσει¹. Μόνον δὲ μετὰ 15 ἔτη ὁ Φανατικός μοναχὸς τῆς Ἀντιοχείας Βαρσουμᾶς ἐξεγείρας κατὰ τῶν Ὁρασιτάτων τῆς πόλεως ἐκείνης ἔβραίων τὸν ἀγιώτατον καὶ μάλιστα ἱερεῖα τοῦ Θεοδοσίου τιμώμενον Συμεῶν τὸν Στυλίτην, δι' αὐτοῦ προεκάλεσε νέον διάταγμα τοῦ αὐτοκράτορος κατὰ τῶν Ἰουδαίων καὶ αὐστηρὰ κατ' αὐτῶν μέτρα (438). Αἱ κατὰ τῶν περσῶν νίκαι τοῦ βυζαντινοῦ στρατοῦ προεκάλεσαν τὴν πρὸς τὸν Θεοδοσίον ἐκδήλωσιν τῆς χαρᾶς καὶ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἀνεπτυγμένων τάξεων. Οἱ ποιηταὶ καὶ οἱ ῥήτορες, «οἱ ἐν λόγοις ἀνθούντες» εἰς τὸν βασιλέα «βασιλικὸς ἔγραφον λόγους» καὶ εἰς δημοσίας συναθροίσεις τούτους ἀπήγγελλον, «ὁ μὲν τις τῷ βασιλεῖ γνῶριμος βουλόμενος γενέσθαι, ὁ δὲ τις τὴν οἰκείαν ἐν λόγοις δύναμιν εἰς πολλοὺς ἄγειν ἐσπυδακῶς» λέγει ὁ Σωκράτης. Ὁ λαὸς δὲ ἐώρταζε τὰς νίκαις ταύτας εἰς τὸν Ἰππόδρομον καὶ ἀνευφήμει τὸν βασιλέα, ὅστις τὸ ἐπεικὲς καὶ ἡμερον αὐτοῦ ἐπιδεικνύων κατήργησε τὰς ἐν αὐτῷ θηριομαχίας κληρονομίαν τῆς ῥωμαϊκῆς τοῦ κράτους καταγωγῆς.

Εὐθύς μετὰ τὸν περσικὸν πόλεμον ἦλθεν ἄγγελμα ἐξ Ἰταλίας ὅτι ὁ Ὀνώριος ἀπέθανεν ἐν Ραβέννῃ (423) ἀθλίως ἐπὶ τριάκοντα βασιλεύσας ἔτη, μισούμενος καὶ περιφρονούμενος ὑπὸ τῶν ὑπηκόων διὰ τὴν κουφότητα καὶ τὸν ἀτάσθαλον βίον. Ὁ Θεοδοσίος ἐπὶ τούτῳ διέταξε ἑπταήμερον πένθος ἐν Κπόλει καὶ ἀπέστειλε τὸν ὑπατον Ἀρδαβούριον εἰς Ἰταλίαν, ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὸν θρόνον εἰς τὸν ἐξαδέλφον του Οὐλεντινιανὸν τὸν γ' ἐναντίον τοῦ ἄρπαγος τοῦ θρόνου Ἰωάννου τὸν Ἀρδαβούριον περιπεσόντα εἰς ἐνέδραν καὶ συλληφθέντα ἀπληυθέρωσεν ὁ υἱὸς του Ἀσπαρ, ὅστις καὶ ἀπέδωκε τὸν θρόνον εἰς τὸν ἐκ Κπόλεως ἐλθόντα Οὐαλεντινιανόν. Τῷ 429 τὸ δυτικὸν κράτος ἀπώλεσε τὴν Β. Ἀφρικὴν, καταληφθεῖσαν ὑπὸ τῶν ἐξ Ἰσπανίας ἐλθόντων Βανδάλων, οἵτινες ἐγκατασταθέντες ἐκεῖ ἀνέλαβον μακρὸν καὶ καταστρεπτικὸν πειρατικὸν πόλεμον κατ' ὅλου τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους, λεηλατοῦντες οἰκτροῶς τὰς παραλίας τῆς Ἰταλίας, τῆς

1. F. Nau Deux épisodes de l'histoire juive sous Théodose II d'après la vie de Barsouma le syrien ἐν τῇ Revue des Etudes juives 1927 t. 83 p. 186-206.

Πελοποννήσου καὶ τοῦ Αἰγαίου Αἰ προσπάθειαι τοῦ Θεοδοσίου, ὅπως καὶ τὸν Οὐαλεντινιανὸν βοηθήσῃ καὶ ἀπὸ τοῦ ἰδίου κράτους ἀπομακρύνῃ τοὺς βανδάλους, ἀπέτυχον, τοῦ Ἄσπαρος ἀτυχήσαντος εἰς τὴν κατὰ τοῦ Γεϊζερίχου ἐστρατείαν. Ὁ Θεοδόσιος περὶ τοὺς αὐτοὺς χρόνους πολλὰ ἐδοκίμασε πράγματα ἐξ αὐτοῦ τοῦ οἰκογενειακοῦ καὶ αὐλικοῦ του περιβάλλοντος. Ἡ νεαρὰ καὶ ὠραία βασίλισσα, παρὰ πᾶσαν τὴν πρὸς τὴν Πουλχερίαν εὐλάβειαν, μοιραίως περιῆλθεν εἰς σύγκρουσιν πρὸς αὐτὴν· φιλολογικῶς καὶ φιλοσοφικῶς μεμορφωμένη, ποιητικὴ φύσις καὶ λάτρις τοῦ κλασσικοῦ πολιτισμοῦ, ταχέως περιεστοιχίθη ὑπὸ οἰκείων καὶ θαυμαστῶν, ὡς εἶνε τοῦτο φυσικὸν εἰς τὰς μεγάλας ἀτάξας, ἐν μέσῳ τριῶν ἀνδραδέλων θρησκολήπτων γυναικῶν, αἵτινες καὶ αὐταὶ περιεστοιχοῦντο ὑπὸ τῶν ζωστῶν κουβικουλαρίων, τῶν κυριῶν τῆς τιμῆς, ὡς λέγονται σήμερον, τὴν ψυχολογίαν καὶ τὰ ἥθη τῶν ὁποίων τόσον ἀριστοτεχνικῶς περιέγραψε πρὸ εἰκοσιπενταετίας ὁ Χουσόστομος. Αἱ τρεῖς ἀδελφαὶ καὶ αἱ κυραὶ τῆς τιμῆς διὰ τῆς ἐπιρροῆς αὐτῶν παρεῖχον ποικίλας ὑπηρεσίας εἰς ὅλας τὰς διευθύνσεις, εἰς ὅλας τὰς φιλοδοξίας, ἀπὸ τῆς Μεσοποταμίας μέχρι τῆς Ρώμης καὶ τῆς Γαλιίας καὶ ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας μέχρι τῶν ἀκτῶν τοῦ Εὐξείνου. Πρὸς αὐτὰς ἀπετείνοντο οἱ Φαραῶ—ἐπίσκοποι τῆς Ἀλεξανδρείας, συνοδευόντες τὰς αἰτήσεις μὲ πλοῦσια καὶ ἐξεζητημένα δῶρα, πολυτίμους τάπητας καὶ βαφὰς καὶ βαρύτιμα ἐξ ἐλέφαντος ἔπιπλα, στρουθοκαμήλους καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Πρὸς αὐτὰς ἔγραφον οἱ ἐπίσκοποι τῆς Δύσεως καὶ ἰδίως οἱ πάπαι τῆς Ρώμης, πέμποντες εὐλογίας τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου ἢ συνεννούμενοι πρὸς αὐτὰς διὰ τῶν ἐν Κπόλει μονίμων αὐτῶν ἀντιπροσώπων. Παραλλήλως πρὸς αὐτὰς καὶ ἐπίσης ἰσχυροὶ ἦσαν οἱ εὐνοῦχοι τοῦ Ἱεροῦ Παλατίου, ἡ κακοδαιμονία αὐτῆ τῆς βασιλικῆς αὐλῆς. Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας μαθὼν ὅτι δυσμενῶς πρὸς αὐτὸν διέκειτο ὁ ἀρχιεπιταλαμηπόλος εὐνοῦχος Χουσορήτης, ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν ἐξ ὅλας ζώσας στρουθοκαμήλους καὶ ἄλλα δῶρα «ἵνα παύσῃ βάλλων», ὡς γράφει αὐτὸς ὁ ἐνδιαφερόμενος Κύριλλος¹. Ἐν μέσῳ τοιαύτης ἀτμοσφαιρας ἡ νεαρὰ καὶ ὠραία βασίλισσα, ἔχουσα ὅπως ἄλλας ἀσχολίας καὶ ιδεώδη, μὲ συμπαιθείας πρὸς τοὺς «ἐλληνίζοντας», τὸν κύκλον τοῦ ὑπὸ δυσμένειαν Ἀνθεμίου καὶ Τρωίλου καὶ τοῦ ἐπίσης «ἐλληνίζοντος» λαμπροῦ ἐπάρχου τῆς πόλεως Κύρου, εἰνοήσασα τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῆς καὶ συγγενεῖς, καταλαβόντας σπουδαίας διοικητικὰς

1 Mansi IV. C. 1393 P. Batiffol: Les présents de St Cyrille à la cour de Constantinople ἐν Etudes de liturgie et d'archéologie 1919 p. 154—179.

θέσεις καὶ ἀξιώματα καὶ τίτλους ἐν τῇ Συγκλήτῳ καὶ τῷ στρατῷ¹, προὐκάλεσε περὶ ἑαυτὴν μίση καὶ ραδιουργίας. Ἡ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη ἀπεριόριστος ἀγάπη τοῦ Θεοδοσίου πρὸς αὐτὴν, εἰς ἣν βραδύτερον καὶ αὐτὴν τὴν Πουλχερίαν ἐθυσίασεν ἀπομακρύνας αὐτὴν τοῦ παλατιοῦ, ἐπὶ ἀπειλῇ νὰ κείρῃ αὐτὴν μοναχὴν², αἴφνης ἀντικατεστάθη δι' ὑποψίας καὶ ἀντιπαθείας· ἐδημιουργήθησαν οἰκογενειακὰ σκάνδαλα καὶ κατέστη ὑποπτος καὶ αὐτὴ ἡ συζυγικὴ πίστις τῆς ὥραίας γυναικός· οἱ ἀπολαύοντες τῆς εὐνοίας αὐτῆς ἐφονεύθησαν ἢ ἄλλως ἐτιμωρήθησαν καὶ αὐτὴ δὲ τέλος ἀπεμακρύνθη εὐσχήμως εἰς Ἱερουσαλήμ· ἐν μέσῳ τοιοῦτου πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος ἡ ἐκκλησία τῆς Κόπλεως, εἷς ἐκ τῶν κυριωτάτων παραγόντων τοῦ βίου τοῦ κράτους, δεινῶς συνεταράχθη περὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ τοῦ πατριάρχου τῆς πρωτεύουσας καὶ προὐκάλεσε τὴν σύγκλησιν τῆς ἐν Ἐφέσῳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Ἡ κατάστασις τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς Βασιλείας μέχρι τῆς Γ' οἰκουμενικῆς Συνόδου.

10. Ἡ Βασιλεία οἰκουμενικὴ σύνοδος τοῦ 381 ἦτο ἡ ἐπίστεψις δεκαετοῦς ἐπιμόνου δράσεως τοῦ Μ Βασιλείου καὶ ὁ κάλλιστος ἐπιτάφιος αὐτοῦ, ἀποθανόντος τὴν 1ην Ἰανουαρίου τοῦ 379. Ὁ,τι δηλ ἐκείνος ἐπεζήτησεν ἀπὸ τοῦ 370, τὴν συνένωσιν δηλ τῶν ἐπὶ μίαν τεσσαρακονταετιᾶν ἐπικρατήσεως τοῦ Ἀρειανισμοῦ, ἐν τε τῇ Ἀνατολῇ καὶ ἐν τῇ Δύσει, ὑπολειφθέντων ὀρθοδόξων στοιχείων τῆς Ἐκκλησίας, πρὸς ἀποτέλεσιν μεγάλης συνόδου. ἦτις νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τὴν ἐκ τοῦ βίου ἐπιβληθέντος ἀρειανισμοῦ τεταραγμένην τῶν χριστιανῶν συνείδησιν, ἐπαναφέρουσα τὸ κύρος τῆς ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῆς συνόδου, μετὰ τῶν ἀναγκαίων συμπληρωμάτων τῆς ἐκεῖ ἐκτεθείσης πίστεως, τοῦτο ἐπετεύχθη τὴν ἐπαύριον τοῦ προῶρου θανάτου του, διὰ τοῦ Μ. Θεοδοσίου. Τὴν σύγκλησιν τοιαύτης μεγάλης συνόδου ἐπεδίωξαν ὁ Βισσίλειος πρὸ παντός διὰ τῆς ἄρσεως τοῦ ἀντιοχειακοῦ σχίσματος, τῆς αὐτόθι σπουδαιοτάτης ἐκκλησίας διεσπασμένης μεταξὺ δύο ὀρθοδόξων ἐπισκόπων, Μελετίου καὶ Παυλίνου, σχίσματος κάκιστα καὶ διὰ προσωπικοὺς λόγους ὑποθαλαπομένου ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων Ἀλεξανδρείας

1. F. Nau ἐνθ' ἀνωτέρῳ.

2. Θεοφ. Χρον. σ. 98, 99· ἡ χρονολογία τοῦ γεγονότος παρὰ Θεοφάνει εἶναι ἀνακριβής.

καὶ Ρώμης. Ὁ μέγας τῆς Καισαρείας ἐπίσκοπος, μάτην προσπαθήσας νὰ πείσῃ τοὺς δύο τούτους συναδέλφους του νὰ ὑποτάξωσι τὰς προσωπικὰς τῶν φιλοδοξίας εἰς τὰ γενικὰ τῆς Ὁρθοδοξίας συμφέροντα, ἀπογοητευθεὶς τέλος ἐκ τῆς *ὀφρῦος* τῶν δυτικῶν, «οἱ τὸ ἀληθὲς οὔτε ἴσασιν οὔτε μαθεῖν ἀνέχονται», κατέβαιναν εἰς πρόωρον τάφον εὐτυχῆς ὅτι ἔβλεπε τὴν νίκην ὑπεριπταμένην τοῦ ἁγίου του σκῆνους. Πρὸ ὀλίγων δηλ. μηνῶν μετανοημένος ἀπεσύρετο ἐκ τῆς πολιτικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς σκηνῆς ὁ Οὐάλης, καὶ νικητῆς τῶν γότθων καὶ τοῦ κράτους σωτῆρ ἤροχετο ν' ἀποκαταστήσῃ καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν εἰρήνην ὁ Θεοδόσιος. Ὁ Μελέτιος, ὑπὲρ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ ὁποίου δεκαετίαν ὄλην ἠγωνίσθη ὁ μέγας τῆς Καισαρείας φωστήρ, ἀπελάμβανε πάλιν τὸν ἐν Ἀντιοχείᾳ θρόνον του, ὁ δὲ φίλιτος αὐτοῦ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός, ὑπὸ τὰ χειροκροτήματα τῶν πιστῶν, ἀνυστήλου ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Βοσπόρου τὴν περὶ Τριάδος διδασκαλίαν τῶν πατέρων τῆς Νικαίας, φιλοσοφικῶς καὶ θεολογικῶς συμπληρωμένην καὶ κατοχυρωμένην, θαυμάσιον πόρισμα τῶν κοινῶν μελετῶν καὶ ἀγώνων.

11. Ἡ ἐν Κπόλει ὁμοῦς αὕτη σύνοδος τοῦ 381 ἀποκαταστήσασα τὸ κῦρος τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, ἐξέδωκε καὶ διοικητικὰς διατάξεις, διὰ 4 κανόνων καθορίσασα τὰς σχέσεις τῶν ἐκκλησιῶν πρὸς ἀλλήλας καὶ νομιμοποιήσασα ἐκκλησιαστικὸν καθεστῶς, ἀναπτυχθὲν παραλλήλως πρὸς τὴν τότε πολιτικὴν καὶ διοικητικὴν διαμόρφωσιν τοῦ Ἀνατολικοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους. Τὸ πρόσφατον παρελθόν, καθ' ὃ αἱ ἄκλιτοι καὶ αὐθαίρετοι ἐπεμβάσεις διαφόρων ἐπισκόπων εἰς τὰς ὑποθέσεις γειτόνων ἐκκλησιῶν ἢ καὶ ἀπομακρυσμένων ², ἐδημιούργησαν σύγχυσιν καὶ σχίσματα μεταξὺ ὁμοδόξων, ἐπέβαλε τὴν ἀνάγκην νὰ παρακωλυθῇ εἰς τὸ μέλλον ἡ ὀλισθηρὰ αὕτη ὁδός, τὴν ὁποίαν ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἀπὸ τινος χρόνου εἶχεν ἀναγάγει εἰς σύστημα κυρίως ἀπέναντι τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Δύσεως ³. Διὰ τοῦ κανόνος 2 λοιπὸν ὁρίσθη «τοὺς ὑπὲρ διοικήσιν ἐπισκόπους ταῖς ὑπεροχίαις ἐκκλησιαστικαῖς μὴ ἐπιέναι, ἀκλήτους δὲ ἐπισκόπους ὑπὲρ διοικήσιν μὴ ἐπιβαίνειν».

1. Σωκρ. I, 36—ἐκλογὴ Βασιλείου εἰς Ἀγκυραν. II, 11. ἐκλογὴ Γρηγορίου εἰς Ἀλεξάνδρειαν.

2. Σωκρ. III, 6—χειροτονία Παυλίνου ἐν Ἀντιοχείᾳ ὑπὸ Λουκίφου.—Duchesne II p. 410—Δάμασος ἀναγνώριζων τὸν Πυλίνον Σωζόμ. III, 8 ἀτόκρους τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Ἰουλίου εἰς τὰ τῆς Ἀνατολῆς (340).

3. Batiffol Le Siècle apostolique p. 151—265.

Ἐπειδὴ δὲ συγχρόνως ὠρίσθησαν ἐν Ἀνατολῇ αἱ ἐκκλησιαστικαὶ διοικήσεις Θυράκης, Ἀσίας, Πόντου, Ἀνατολῆς καὶ Αἰγύπτου, διὰ τοῦ εἰρημένου κανόνος ἀπηγορεύοντο πράξεις οἷαι ἡ τῶν περὶ τὸν Νικομηδείας Εὐσέβιον καὶ τοῦ Ἀντιοχείας Εὐζώτου εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, τοῦ ἐπ. Καλάρεως Λουκίφερ εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ ἀνεκόπτοντο εἰς τὴν ἀρχὴν αὐτῶν αἱ αὐταρχικαὶ διαθέσεις τοῦ Ρώμης Δαμάσου καὶ τῶν περὶ αὐτόν, οἵτινες συνεργαζόμενοι μετὰ τῶν ἐπισκόπων Ἀλεξανδρείας, μικρῶν διαδόχων τοῦ Μ. Ἀθανασίου, διηρόνιζον μὲν τὸ ἀντιοχειακὸν σχίσμα, ἐπολέμησαν δὲ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ναζιανζηνοῦ Γρηγορίου ἐν ΚΠόλει, ἀντιτάξαντες εἰς αὐτὸν τὸν γελοῖον τύπον τοῦ τυχοδιώκτου κυνικοῦ Μαξίμου. Ἄλλ' ἡ Β' οἰκουμενικὴ σύνοδος προέβη καὶ εἰς ἄλλην νομοθετικὴν διάταξιν, ἣτις ἀπέβη, ἀκουσίως τῆς νομοθετησάσης συνόδου, πηγὴ μεγάλων δεινῶν διὰ τὴν καθόλου ἐκκλησίαν. Διὰ τοῦ κανόνος 3 ἐθεσπίσθη «τὸν ἐπίσκοπον ΚΠόλεως ἔχειν τὰ πρεσβεῖα μετὰ τὸν Ρώμης διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν Ρώμην». Ὁ κανὼν οὗτος ἦτο φυσικὴ συνέπεια τῆς ἐξελίξεως τῶν πολιτικῶν πραγμάτων τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ πολιτικὴ σπουδαιότης τῶν πόλεων συνεπήγετο καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν αὐτῶν μεταβολὴν καὶ προαγωγὴν, ἡ δὲ ΚΠολις δὲν εἶνε, ὡς διατυμπανίζουσιν οἱ νεώτεροι ῥωμαιοκαθολικοὶ ἱστορικοὶ τὸ πρῶτον παράδειγμα τῆς εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν βίον εἰσαγωγῆς τῆς νέας ἀρχῆς, καθ' ἣν «ἡ πολιτικὴ ὑπεροχὴ ἀσκεῖ σπουδαίαν ῥοπὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ»¹. Διότι διὰ τί ἄλλο ἢ Καισάρεια τῆς Παλαιστίνης ἦτο μητρόπολις τῆς Μητρὸς τῶν Ἐκκλησιῶν Ἱερουσαλήμ, ἡ Ἡράκλεια ἦτο μέχρι τοῦ 330 μητρόπολις τοῦ Βυζαντίου; Διατί τὸ Μεδιόλανον ἐπὶ μακρὸν χρόνον οὐ μόνον τελείως ἀνεξάρτητον ὑπῆρξε τῆς Ρώμης, ἀλλὰ καὶ ἀντικατέστησεν αὐτήν, συγκεντρῶσαν ἐν ἑαυτῇ τὴν διοίκησιν τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Β. Ἰταλίας καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου ὅλης τῆς Δύσεως², μετ' αὐτὴν δὲ διαδοχικῶς ἡ Ἀκυληΐα καὶ ἡ

1. Batiffol αὐτ. p. 135 «Pour la première fois, grâce au Concile de 381, on agrée que la primauté politique de Constantinople joue un rôle dans l'Église».

2. P. Batiffol *Le Siège apostolique* p. 20—82. 154—157—211. Μεθ' ὅσα καὶ ἂν λέγη ὁ Β. ὅτι ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Μεδιολάνου ὀφείλεται εἰς «τὴν προσωπικότητα τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ (Ἀβροσίου), τὴν παρὰ τῷ αὐτοκράτορι ἐπιρροὴν αὐτοῦ, τὸν πρὸς αὐτὸν σεβασμὸν τοῦ καθολικοῦ κόσμου, διὰ τὰ ὁποῖα πρὸς αὐτὸν ἀποτείνονται ἐκ Γαλλίας, Ἰσπανίας καὶ Ἀφρικῆς ὡς πρὸς ἀρχὴν (autorité) ὁμοίαν τῇ τῆς Ρώμης», ὅμως ἀναγκάζεται νὰ προσθέσῃ «Ἡρκεσεν ὅπως τὸ Μεδιόλανον παύσῃ ὄν ἕδρα τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Δύσεως, ἵνα

Ραβέννα ἐν Ἰταλίᾳ¹, ἡ Ἀρελάτη καὶ ἡ Βιέννη ἐν Γαλλίᾳ² ὅτε ἐγένοντο ἐπὶ τινα χρόνον πρωτεύουσαι διοικήσεων ἢ καὶ βασιλείων; Δὲν εἶνε λοιπὸν τοῦτο «νέον σύστημα», ὡς νομίζει ὁ Batiffol, ἀλλ' ἀνεκαθεν ὅπως ἐπιστεύετο μέχρι τοῦ τέλους τοῦ δ' καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ ε' αἰῶνος ἐν τῇ Δύσει³, πάντοτε δ' ἐν Ἀνατολῇ. Ἦδη οἱ περὶ Εὐσέβιον τὸν Νικομηδείας συνηθροισμένοι τῷ 340 ἐν συνόδῳ εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ἔγραφον πρὸς τὸν πάπαν Ἰούλιον, ἀποκρούοντες τὴν ὑπὲρ τοῦ Μ. Ἀθανασίου ἐπέμβασίν του ὅτι «οὐ δέχονται τὰ δευτερεῖα φέρειν» ἀπέναντι τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, διότι αἱ ἐκκλησῖαι τοῦ Θεοῦ δὲν μετροῦνται ἐκ τοῦ μεγέθους τῶν πόλεων»⁴. Ἡ Κπολις κατέστη ἀπὸ τοῦ 330 πρωτεύουσα τοῦ Ἀνατολικοῦ ὄρω κράτους ἐπὶ δὲ Κωνσταντίνου, Κωνσταντίνου β'. Ἰουλιανοῦ, Ἰοβιανοῦ καὶ Θεοδοσίου α'. ἐπὶ τινα ἔτη ἦτο ἡ μόνη πραγματικὴ πρωτεύουσα τῆς *οἰκουμένης*, δηλ. τοῦ ὅλου ὤωμαϊκοῦ κράτους, ὡς ἔδρα τοῦ αὐτοκράτορος, τῶν ἀνωτάτων πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχῶν, εἶχε σύγκλητον ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων ὤωμαϊκῶν γενῶν, τὰ ὁποῖα ἐκ Ρώμης εἶχον ἀκολουθήσει τὸν Μ. Κωνσταντῖνον παρὰ τὸν Βόσπορον, ὡς φορεῖς καὶ συνεχισταὶ τοῦ πνεύματος τῆς Ρωμ. Αὐτοκρατορίας. Πολιτικῶς λοιπὸν ἦτο ἀντίτυπον τῆς παλαιᾶς Ρώμης, μετὰ τῆς διαφορᾶς ὅτι ἀπετέλει τὴν πραγματικότητα, ἐνῶ ἡ παρὰ τὸν Τίβεριν πόλις καὶ τὴν σημασίαν τῆς πρωτεύουσῃς ἀπώλεσεν ἀντικατασταθεῖσα ὑπὸ τοῦ Μεδιολάνου καὶ ἔπειτα τῆς

δύση τὸ πρωτεῖον αὐτοῦ. Ἐν ἀρχῇ τοῦ Ε' αἰῶνος ἡ Ἀκυληῖα ἀπέβη ἴση πρὸς αὐτὸ ταχέως δὲ ἀρχεῖται καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸν μέλλον τῆς Ραβέννης» p. 157.

1. Αὐτόθι p. 157. Ἡ ὡς ἐκ τῆς πολιτικῆς σημασίας τῶν πόλεων Μεδιολάνων, Ἀκυληῖας κλπ. σπουδαιότης τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸν ἐπ. Ρώμης ἀποδείκνυται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἐξίσου πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς αὐτοὺς ἀπετεινοντο ὁσάκις ἔγραφον οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἀνατολῆς, π. χ. ὁ Χρυσόστομος τὴν περίφημον ἐπιστολὴν του, ἣν ὡς ἔκκλησιν πρὸς τὸν πάπαν Ἰγνοκέντιον διατυμπανίζουσιν οἱ κατολικοί, ἔγραψεν ὡς ἐγκύκλιον καὶ πρὸς τοὺς ἐπ. Μεδιολάνου Βενέριον καὶ Ἀκυληῖας Χρωμάτιον· οὐδὲ λέξις μία δὲ ὑπάρχει περὶ ἀξιώματός τινος ἐξαιρετικοῦ τοῦ ἐπ. Ρώμης, ὡς ὁμολογεῖ καὶ αὐτὸς ὁ Batiffol: *Le Siègè apostolique* 323.

2. Batiffol: *Le Siègè apostolique* p. 197—226. Duchesne; *Histoire ancienne de l' Eglise* II p. 534—550.

3. Batiffol: *Le Siègè apostolique* p. 170—177—203—204. Εὐσεβ. I. VI, 43, 2 καὶ ἐξ. Duchesne II p. 660—661. Ἐπιστολὴ Μαξίμου τοῦ ἐν Γαλλίᾳ αὐτοκράτορος πρὸς τὸν πάπαν Σιρίκιον: «Accerimus litteras sanctitatis tuae, quae nobis fuere gratissimae quaeque plane et nomini sacerdotis et dignitati urbis splendissimae convenirent» *Collectio Avellan.* 40 p 90—91.

4. Σωζόμ. III, 8.

«Θεολογία» τόμος Θ'

Ραβέννης. Λίαν ὄθεν φυσικὸν ἦτο ὁ ἐπίσκοπος τῆς πρωτευούσης νὰ ὑψωθῆ ὑπὲρ τοὺς λοιποὺς τῆς Ἀνατολῆς ἐπισκόπους, ὡς τοῦτο συνέβη μέχρι τότε διὰ τὸν ἐπίσκοπον τῆς παλαιᾶς Ρώμης ὡς πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τῆς Δύσεως.

12. Ἄλλ' οὕτω προαχθέντος τοῦ ἐπισκόπου Κπόλεως εἰς τὴν δευτέραν ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ Ἱεραρχίᾳ θέσιν, ἢ μέχρι τοῦδε ἀπὸ τοῦ β' αἰῶνος πρωτοστατήσασα ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ βίῳ τῆς Ἀνατολῆς Ἐκκλησία τῆς μεγάλης Ἀλεξανδρείας, τὸ σπουδαιότατον κέντρον τῆς χριστιανικῆς θεολογίας, ἢ ἐκάστοτε νομοθετοῦσα τὰ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου διὰ πᾶσαν τὴν ἐκκλησίαν, ἢ νικηφόρος πρόμαχος τῆς Ὁρθοδοξίας κατὰ τοῦ Ἀρειανισμοῦ, ὁ θρόνος τοῦ Μ Ἀθανασίου ὑπεχώρει εἰς τὴν τρίτην θέσιν· τοῦτο δὲν ἦτο θυσία εὐκολος διὰ τὴν ἀνθρωπίνην φιλοδοξίαν, ἔστω καὶ δι' ἀνθρώπους ἁγίους Βεβαίως τὴν προαγωγὴν τοῦ θρόνου τῆς Κπόλεως δὲν ἐπεδίωξεν οὐδ' ἐπέτευχεν ἢ φιλοδοξία τῶν ἐπισκόπων αὐτῆς, ὡς διατείνονται καὶ διδάσκουσιν οἱ νεώτεροι κατολικοὶ ἱστορικοὶ¹. Ὅτε ἐξεδόθη ὁ 3 κανὼν τὸν θρόνον τῆς Κπόλεως κατεῖχεν εἷς τῶν εὐγενεστάτων ἀντιπροσώπων τοῦ ἀληθοῦς χριστιανικοῦ πνεύματος, ὁ ἀτυφώτατος τῶν ἀνθρώπων, Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός, ὅστις εἰς τὴν πρώτην πνοὴν τῆς ἀντιδράσεως, ἐν μέσῳ τῆς λατρευούσης αὐτὸν μεγάλης πλειοψηφίας τῆς συνόδου καὶ τοῦ λαοῦ τῆς Κπόλεως, μόνην φιλοδοξίαν ἔχων τὴν δύναμιν καὶ τὴν γοητείαν τοῦ ἔλληνος λόγου, ἐπροτίμησε τὸ ὕψος τῆς ἡσυχίας τῆς Ναζιανζοῦ καὶ τῆς ποιήσεως τὰ ἄνθη παρὰ τὸν θόρυβον καὶ τὴν λάμψιν τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου τῆς πρωτευούσης καὶ τὰς τιμὰς τῆς αὐλῆς. Διεδέχθη δ' αὐτὸν ἀποχωρήσαντα ἀγαθώτατος καὶ εἰσέτι ἀβάπτιστος γέρων, ὁ συγκλητικὸς Νεκτάριος, οὐχὶ αὐτὸς δημιουργήσας

1. Batiffol La Siège apostolique P. 133. «ἢ ὑπεροχὴ ἦν ἢ αὐτοκρατορικὴ πόλις ἀπέκτησεν ἐκ τῆς φιλοδοξίας τῶν ἐπισκόπων αὐτῆς καὶ τῆς συνενοχίας τῶν αὐτοκρατόρων». Ὁ Batiffol ἐνταῦθα κατηγορεῖ τῆς συνόδου τοῦ 381 ἀπρονοησίαν περὶ τοῦ τί θὰ συνέβαινεν ἂν ἢ ὁ ἐπ. Κπόλεως ἢ ὁ ἀρχηγὸς ἄλλης ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως π. χ. τῆς Αἰγύπτου συνέπιπτε νὰ εἶνε ὑπόδικος· τίς θὰ ἐκφέρη γνώμην καὶ ἂν θὰ εἶνε αὕτη ἀνέκκλητος. Θὰ ἠδύνατός τις προχείρως νὰ παρατηρήσῃ ὅτι ἢ μὲν «συνενοχία» τῶν αὐτοκρατόρων θὰ ἐκδηλωθῆ πολὺ βραδύτερον τῷ 752 καὶ 800 οὐχὶ ἐν Κπόλει, ἀλλ' ἐν Ρώμῃ ὑπὸ Καρόλου τοῦ Μ. πραγματοποιιοῦντος τὰς μέχρι τότε ἀνισχύρους «φιλοδοξίας» τῶν παπῶν, ἐν περιπτώσει δὲ δοσιδικίας τοῦ ἐπ. Κπόλεως ἢ ἄλλου προέδρου Ἐκκλησίας, Νεστορίου τινὸς ἢ Διοσκόρου ἢ πάπα Ὁνωρίου ἢ ἀνωτάτης δικαστικῆς ἀνέκκλητος ἀρχῆς ὑπῆρχεν ἢ Οἰκουμενικὴ ἢ καὶ Τοπικὴ σύνοδος.

τὸν περίφημον τρίτον κανόνα ἀλλ' εὐρὼν αὐτὸν ἤδη ἐκδεδομένον ὑπὸ τῆς συνόδου 150 ἐπισκόπων. Ὁ Ἀλεξανδρείας Τιμόθεος ἔλθων περὶ τὰ τέλη τῆς συνόδου καὶ εὐρεθεὶς ἀπέναντι τετελεσμένων γεγονότων, τῆς νίκης τοῦ προσωπικῶς ἀστυμαθοῦς πρὸς αὐτὸν Μελετίου, πρὸ μικροῦ ἀποθανόντος ἐν μέσῳ τοῦ θαυμασμοῦ καὶ τῆς λατρείας τῆς συνόδου, τῆς ἀποδοκιμασίας τοῦ γελοίου προστατευομένου αὐτοῦ κυνικοῦ Μαξίμου, ὃν κρύφα καὶ ἐν παραβύσῳ ἐχειροτόνησαν ὑπὸ τοῦ προκατόχου του ἀποσταλέντες ἐξ Αἰγύπτου ἐπίσκοποι, καὶ τέλος ἀπέναντι τοῦ 3 κανόνος, μειοῦντος τὰ ἱστορικά αὐτοῦ ἐν Ἀνατολῇ προνόμια, ἀνέλαβε τὸν ἀγῶνα τῆς ἀντιδράσεως κατὰ τῆς Συνόδου. Προσέβαλε τὸ νόμιμον τῆς ἐκλογῆς τοῦ Γρηγορίου, ὡς ἐξ ἄλλης ἐπαρχίας εἰς τὴν Κπολιν μετατεθέντος, εἰ καὶ πάμπολλα ὑπῆρχον τούτου πρότερα παραδείγματα διὰ τὴν Κπολιν καὶ τὴν Ἀνατολήν, καὶ ἠνάγκασεν οὕτω τὸν Γρηγόριον εἰς παραίτησιν. Ἀλλ' ὅτε ἐζήτησε νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν κυνικὸν Μάξιμον, ἡ Σύνοδος οὐ μόνον κατεδίκασε τοῦτον διὰ τοῦ 4 κανόνος αὐτῆς καὶ ἀπεκήρυξεν, ἀλλὰ καὶ διάδοχον τοῦ Γρηγορίου ἐξέλεξεν ἄνδρα φίλον τούτου καὶ τοῦ Μελετίου, τὸν Νεκτάριον, ἐπιδείξασα οὕτω πλήρη ἀνεξαρτησίαν ἀπέναντι τοῦ Ἀλεξανδρείας ἐπισκόπου. Ἀλλὰ καὶ ἡ Ρώμη ἠσθάνθη τὴν αὐτοτέλειαν ταύτην τῆς ἠνωμένης ἀνατολικῆς Ἱεραρχίας. Βίς τὴν Ἀντιόχειαν ἀνεγέθη νὰ ἐκλέξῃ αὐτὴ τὸν ἐπίσκοπόν της εἰς διαδοχὴν τοῦ ἀποθανόντος Μελετίου, καὶ ἡ Ἀντιόχεια ἐξέλεξε τὸν ἀντίπαλον τοῦ προστατευομένου τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ Ρώμης Παυλίνου Φραβιανόν. Ἡ νίκη τοῦ ἀληθοῦς καθολοκισμοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, τοῦ ἀντιπροσωπευθέντος ὑπὸ τῶν μεγάλων καππαδοκῶν θεολόγων καὶ συνισταμένου ἐν τῇ ἐνότητι τῆς διδασκαλίας καὶ οὐχὶ ἐν τῇ ἐνόρτητι τῆς διοικήσεως, ὑπῆρξε πλήρης.

13. Οἱ ἐν Ἰταλίᾳ ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῶν ἐν Κπόλει καὶ ἐν Ἀντιοχείᾳ συντελεσθέντων ἀνεβόησαν, ὁ τραχὺς καὶ ὀρμητικὸς Ἀμβρόσιος περισσότερο τὸ φιλοδόξου ἀλλὰ κρυφίνου Δαμίου. Ὁ Ἀμβρόσιος, ἐν ὀνόματι τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας, ἀξιοῖ νὰ κριθῇ καὶ ὑπὸ τῆς Δύσεως ἢ νομιμότης τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἐπισκόπου Κπόλεως, ἀναφερόμενος εἰς τὰ παραδείγματα τοῦ Μ. Ἀθανασίου, τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Πέτρου καὶ ἄλλων ἀνατολικῶν παραπονεῖται δ' ὁ Ἀμβρόσιος ὅτι ἡ σύνοδος τῆς Κπόλεως (381), ἀρκεσθεῖσα εἰς τὴν παρουσίαν ἐκ τῶν δυτικῶν μόνου τοῦ ἐπ. Θεσσαλονίκης Ἀχολίου ἠγνόησε τοὺς ἐπισκόπους τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ρώμης¹. Τὸ πρῶτον ἦτο ἀστήρικτον διότι

1. Ambrosii epist. XIII πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Θεοδοσίον ἀπὸ μέρους

καὶ ἐν Ρώμῃ ἐπανειλημμένως συνέβησαν διαπληκτισμοὶ καὶ δὴ σκανδαλώδεις καὶ αἵματηροὶ περὶ τὴν ἐκλογὴν πάπα¹, τελευταία δὲ καὶ πολὺ πρόσφατος, τῷ 366, ἡ ἐκλογὴ αὐτοῦ τοῦ Δαμάσου διεξήχθη ἐν μέσῳ φοβερῶν ἀσχημῶν καὶ πολυαριθμῶν φόνων, ἡ δὲ κανονικότης αὐτῆς ὑπεβλήθη εἰς τὴν κρίσιν τοῦ αὐτοκράτορος ὄλιως ἀντικανονικῶς καὶ ὁμως οὔτε ἰδίᾳ ἐκκλησία τις οὔτε ἐξ ὀνόματος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος ἐγένετο ἔλεγχος τούτου ἢ ἀπαίτησις ὁμοία τῇ τοῦ Ἀμβροσίου τότε. Ἡ δὲ μὴ πρόσκλησις τῶν δυτικῶν ἐπισκόπων εἰς τὴν σύνοδον τοῦ 381 ἐξηγεῖται ἐκ πολλῶν λόγων· πρῶτον δὲν ἦτο εἰσέτι ἐσχηματισμένη ἡ γνώμη περὶ ἀναγκαίας παρουσίας πάντων τῶν ἐπισκόπων τῆς Δύσεως εἰς τοιαύτας μεγάλας τῆς Ἀνατολῆς συνόδους, ὡς καὶ τὰνάπαλιν τῶν ἀνατολικῶν εἰς τὰς ἐν τῇ Δύσει συγκαλουμένας. Ἐν ἀρχῇ τοῦ αἰῶνος εἰς τὰς περὶ Δονατιστῶν συνόδους τῆς Ρώμης (313) καὶ Ἀρελάτης δὲν παρέστησαν ἐπίσκοποι ἐξ Ἀνατολῆς οὔτε τῷ 370 κατὰ τὴν περὶ Αὔξεντίου, Οὐάλεντος καὶ Οὐρσακίου συνελθοῦσαν ἐν Ρώμῃ μεγάλην σύνοδον, οὔτε κατὰ τὴν ἐν Ἀκυληῖᾳ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Ἀμβροσίου συνελθοῦσαν μεγάλην σύνοδον ἐκλήθησαν ἀνατολικοὶ τῷ 381, ὡς ἐπίσης εἰς τὰς μεγάλας συνόδους τῆς Ἀλεξανδρείας (362) καὶ Ἀντιοχείας (τοῦ 379) παρέστησαν δυτικοὶ ἐπίσκοποι², εἰ καὶ ἐν αὐταῖς ἐκρίθησαν ζητήματα γενικοῦ ἐνδιαφέροντος, σύμπασαν τὴν Ἐκκλησίαν ἀποβλέποντα. Ἐπειτα καὶ καλούμενοι οἱ δυτικοὶ εἰς τὴν Ἀνατολὴν εἰς συνόδους ἦσαν ἀπρόθυμοι καὶ πάντοτε ἐλάχιστοι προσήρχοντο ἐξ αὐτῶν διὰ τὰς μεγίστας ἀποφάσεις, τὸ δύσκολον τῶν συγκοινωνιῶν καὶ τὴν ἄγνοιαν ἑκατέρων τῆς γλώσσης.

14. Ἄλλ' εἰς τὴν Ἰταλίαν ἔσπευσεν ὁ τε κατεδικασθὴς ἐν Κπόλει κνυκὸς Μάξιμος καὶ ὁ διεδεξάμενος τὸν ἀποθανόντα Πέτρον Ἀλεξανδρείας Τιμόθεος, διαμαρτυρόμενοι διὰ τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Κπό-

αὐτοῦ τε τοῦ Ἀμβροσίου «καὶ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων τῆς Ἰταλίας», ὑπὸ τοὺς ὁποίους ὁ Batiffol ἀνθαιρέτως ἐννοεῖ τοὺς τῆς μητροπολιτικῆς διοικήσεως τοῦ Μεδιολάνου. Ἰνα οὕτω σώσῃ ἐκ τῆς ἀποτυχίας τὸν πάπαν Δάμασον. *Le Siècle apostolique* p. 141.

1. Πλὴν τῶν παλαιωτέρων παραδειγμάτων Καλλίετου-Ἰππολύτου (218) Κορνηλίου Νοβατιανοῦ (251), γνωστοτάτη ἦτο ἡ ταραχώδης ἱστορία Φήλικος Β' τὰς Λιβερίου (355-357) Βλ. Duchesne II p. 452-454, ἐνθα ὁ σ. τὰς ἀσχημίας τοῦ ἔμφυλίου σπαραγμοῦ καλύπτει διὰ τοῦ «des scènes regrettables se produisirent à ce propos p. 454 n. 1).

2. Οἱ τυχόντες εἰς τὴν σύνοδον τοῦ 362 εἰς ἡ δύο, δυτικοὶ (Εὐσέβιος ὁ Βερκέλλων καὶ Λουκιφρὸς ὁ Καλάρεως) ἦσαν ἐξόριστοι ἀπελευθερωθέντες βασιλικῶ διατάγματι.

λει συνόδου καὶ δεικνύοντες τὸν κίνδυνον τῶν ἐκκλησιῶν ἐκ τῶν κανόνων αὐτῆς 2 καὶ 3. Οἱ περὶ τὸν Ἀμβρόσιον τότε καὶ τὸν Δάμασον διὰ τοῦ αὐτοκράτορος Γρατιανοῦ προέτειναν πρὸς τοὺς Ἀνατολικούς τὴν σύγκλησιν νέας μεγάλης, μὲ κῦρος «οἰκουμενικῆς» ἐν Ρώμῃ συνόδου, πρὸς ἀναθεώρησιν τῶν ἐν Κπόλει τελεσθέντων, ὠρισμένως δὲ πρὸς ἄρσιν τοῦ ἐν Ἀντιοχείᾳ σχίσματος, ἐν τῷ ὁποίῳ οἱ δυτικοὶ ἐπέμενον ὑποστηρίζοντες τὸν Παυλίνον. Οἱ ἐπίσκοποι τῆς συνόδου τοῦ 381 ἐκλήθησαν διὰ τὸ προσεχὲς ἔτος εἰς Κπολιν ὑπὸ τοῦ Θεοδοσίου, πρὸς ἐκκαθάρισιν τῆς ἐκ τῶν ἀποφάσεων τῆς συνόδου ἐκείνης δημιουργηθείσης ἐν ταῖς ἐπὶ μέρους ἐκκλησιαίαις καταστάσεως, διὰ τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν ἀρειανῶν καὶ ἡμιαρειανῶν ἐπισκόπων ἐκ τῶν ἐδρῶν αὐτῶν, συμφώνως πρὸς αὐτοκρατορικὸν διάταγμα τοῦ 381¹ ἐλθόντες δὲ εἰς τὴν πρωτεύουσαν κατὰ Ἰούνιον τοῦ 382 εὔρον τὴν πρόσκλησιν τῶν δυτικῶν εἰς τὴν ἐν Ρώμῃ σύνοδον. Ἰδόντες ὁμως τὸ ἄσκοπον τῆς νέας ταύτης συνόδου περὶ πράγματος ἤδη πρὸ ἐνὸς ἔτους ὀριστικῶς κανονισθέντος, τοῦ ἐν Ἀντιοχείᾳ δηλ. σχίσματος, καὶ ὑποπεύσαντες τὴν ἀλήθειαν, ἴσως δὲ καὶ μαθόντες τὸν ἀληθῆ σκοπὸν τῶν ἐν Ἰταλίᾳ, ἀπεκρίθησαν διὰ σαφοῦς καὶ θαυμασίας ἐπιστολῆς, δι' ἧς ἐδικαιολόγουν πρῶτον τὴν ἄρνησιν αὐτῶν νὰ προσέλθωσιν εἰς τὴν ἐν Ρώμῃ σύνοδον, διότι ἡ πληρεξουσιότης αὐτῶν περιορίζετο ὑπὸ τῶν συναδέλφων αὐτῶν εἰς μόνην τὴν ἐν Κπόλει συνέλευσιν, δὲν ἠδύναντο δὲ ν' ἀφήσωσιν ἐπὶ μακρὸν καὶ τὰ ποίμνια αὐτῶν μόνα· ἔπειτα δὲ ἐξέθετον ἐν συντόμῳ τὰ ὑπ' αὐτῶν ἤδη πεπραγμένα καὶ ἀποφασισθέντα περὶ τῶν πάλιν ὑπὸ συζήτησιν ἐν Ρώμῃ τιθεμένων προβλημάτων, ἐνῶ ταῦτα, ὡς γνωστὸν εἰς τοὺς δυτικούς, εἶχον ἤδη πολὺ πρότερον ὀρθῶς λυθῆ ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Ἀντιοχείας (379) καὶ πέρυσιν ἐν τῇ «οἰκουμενικῇ» συνόδῳ τῆς Κπόλεως², μεθ' ὃ ἐπιλέγουσι: «Γὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν πίστιν, τὴν παρ' ἡμῶν ἀνυποστόλως κηρυττομένην, ὡς ἐν κεφαλαίῳ, τοιαῦτα, περὶ ὧν καὶ ἐπὶ πλείῳ ψυχαγωγηθῆναι δυνήσεσθε τῷ τε ἐν Ἀντιοχείᾳ τόμῳ, περὶ τῆς ἐκεῖ συνελθούσης συνόδου γεγενημένῳ, καταξιώσαντες ἐντυχεῖν, καὶ τῷ πέρυσιν ἐν Κπόλει παρὰ τῆς *οἰκουμενικῆς ἐκτεθέντι συνόδου, ἐν οἷς πλατύτερον* τὴν

1. 30 ἰουλ. 381. πρβλ. Codex Theod. XVI, 1,3.

2. Οἱ κατολικοὶ ἱστορικοὶ κρίνουσι τὴν ἐν Κπόλει σύνοδον τοῦ 381 ὡς μὴ «οἰκουμενικὴν» καὶ ὅτι μόνον ὑπὸ τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ' οἰκουμενικῆς ἀνεγνωρίσθη τοιαύτη διὰ τὸ εἰς αὐτὴν ἀποδοθὲν Σύμβολον. Batiffol Le Siege apostolique p. 141 n. 1. Ἐν τούτοις οἱ πατέρες τῆς συνόδου καλοῦσιν αὐτὴν «οἰκουμενικὴν», Θεοδώρητ. ἐπ. 146 παρὰ Migne t. 83 c. 1392.

πίστιν ὡμολογήσαμεν»¹. Προσθέσαντες δὲ μετὰ τοῦ τοῦτο τὰς ἐν τῇ Συνόδῳ τοῦ 381 περὶ τὴν διοίκησιν εἰς Ἐκκλησίας ἀποφάσεις, πλὴν ἄλλων καὶ εἰς ἀπάντησιν ἴσως τῆς ἀπὸ τοῦ Διμάσου εὐκαίρως καὶ ἀκαίρως διατυμπανιζομένης «ἀποστολικότητος» τῆς ῥωμαϊκῆς καθέδρας λέγουσι: «Τῆς δὲ πρεσβυτάτης καὶ ὄντως ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας, ἐν ἣ πρώτῃ τὸ τίμιον τῶν Χριστιανῶν ἐχρημάτισεν ὄνομα, τὸν αἰδεσιμώτατον καὶ θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον Φλαβιανόν, ..ἐχειροτόνησαν (οἱ ἐπίσκοποι καὶ ὁ λαός). Τῆς δὲ μητρὸς ἀπασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις τὸν αἰδεσιμώτατον καὶ θεοφιλέστατον Κύριλλον ἐπίσκοπον εἶναι γνωρίζομεν». καὶ μετὰ βραχεία καταλήγουσι διὰ τοῦ ἐξῆς σπουδαιοτάτου διὰ τὰς ἐκ Ρώμης ἐπιμώτερον προβολλομένας ἀξιώσεις: «Οἷς, ὡς ἐνθέμοις καὶ κανονικοῖς παρ' ἡμῖν κεκρατηκόσι, καὶ τὴν ὑμετέραν συγχάριεν παρακαλοῦμεν εὐλάβειαν, τῆς πνευματικῆς μεσιτευούσης ἀγάπης καὶ τοῦ κυριακοῦ φόβου, πᾶσαν μὲν καταστέλλοντος ἀνθρωπίνην προσπάθειαν, τὴν δὲ τῶν Ἐκκλησιῶν οἰκοδομὴν προτιμωτέραν ποιοῦντος τῆς πρὸς τὸν καθ' ἕνα συνηθείας ἢ χάριτος. Οὕτω γὰρ τοῦ τε τῆς πίστεως συμφωνηθέντος λόγου καὶ τῆς χριστιανικῆς ἐν ἡμῖν κυρωθείσης ἀγάπης παυσόμεθο λέγοντες τὸ παρὰ τῶν ἀποστόλων καταγνωσθὲν ἐγὼ μὲν εἶμι Παύλου ἐγὼ δὲ Ἀπολλῶ, ἐγὼ δὲ Κηφᾶ πάντες δὲ Χριστοῦ

1. Ὁ Duehesne, II P. 439 n. 1. ἀκολουθῶν τῷ Harnack (Encyclopädie Hauck t XI P. 12—18) νομίζει ὅτι οὐδὲν κοινὸν ὑπάρχει μετὰ τοῦ πλήρους τύπου τοῦ Συμβόλου, τοῦ νῦν ἐν χρήσει, καὶ τῆς ἐν Κπόλει συνόδου τοῦ 381. Ἐντούτοις τὸ ἀνωτέρω ἐν οἷς πλατύτερον τὴν πίστιν ὡμολογήσαμεν οὐδεμίαν καταλείπει ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ἐν τῇ Β' οἰκ. Συνόδῳ συμπληρώσεως τοῦ Συμβόλου τῆς Νικαίας. Ὅτι δὲ αὕτη ἐγένετο ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παλαιοῦ ἀντιοχειακοῦ συμβόλου, ἐξ οὗ καὶ ὁ ὄρος «ὁμοούσιος» ἐλήφθη τῷ 325 ἐν Νικαίᾳ, ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς μαρτυρίας Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας ἐν «ἐν Σχεδαρίῳ διαμαρτυρίας κλπ.» παρὰ Mansi t. IV c. 1009 ἐκκίπτει δὲ ὀριστικῶς ἢ τῶσον προσηφίλης πεποθήσεως καὶ διδασκαλίᾳ τῶν κατολικῶν ιστορικῶν ὅτι τὸ «ὁμοούσιος» ἦτο παλαιὸς λατινικὸς ὄρος, consubstantialis, τοῦ ῥωμαϊκοῦ τοπικοῦ συμβόλου, δῆθεν ἐπιβληθεὶς ὑπὸ τῶν λεγάτων τοῦ πάπα ἐν Νικαίᾳ ἢ ὑπὸ τοῦ ἐπ. Ὄσιου τῆς Κορδοῦσης, ἐπίσης δῆθεν ἀντιπροσωπεύοντος τὴν Ρωμ. Ἐκκλησίαν. Duehesne II P. 154 Batifol: La raix Constantinienne et le Catholicisme 1914 P. 327—330. Ὁ Κύριλλος ἐνθ. ἀνωτέρω γράφει: «Ἐχει γὰρ ῥητῶς (τὸ Μάθημα τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείων) Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ, δι' οὗ καὶ οἱ αἰῶνες κατηρτίσθησαν καὶ τὸ πάντα ἐγένετο τὸν δι' ἡμᾶς κατελθόντα καὶ γεννηθέντα ἐκ Μαρίας τῆς ἁγίας, τῆς ἀειπαρθένου καὶ σταυρωθέντα ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, καὶ τὰ ἐξῆς τοῦ Συμβόλου».

φανέντες, ὅς ἐν ἡμῖν οὐ μεμέρισται Θεοῦ καταξιούντος ἄσχιτον τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας τηρήσομεν»¹. Ἐνώπιον τῆς σθεναρᾶς ταύτης γλώσσης, ἣν δὲν ἀπεδοκίμασεν ὁ φρόνιμος Θεοδοσίος, οἱ ἐν Ρώμῃ καὶ Μεδιολάνῳ ἠναγκάσθησαν νὰ περιορισθῶσιν εἰς τὸ δογματικὸν μόνον μέρος καὶ νὰ ἐπαναλάβωσι τὰ ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ Κπόλει (379 καὶ 381) περὶ αὐτοῦ δεδογμένα καὶ ν' ἀνακοινώσωσι ταῦτα εἰς τοὺ ἐπισκόπους τῆς Δύσεως ὡς διδασκαλίαν τὴν καθόλου Ἐκκλησίας περὶ τοῦ ὁμοουσίου τοῦ ἁγ. Πνεύματος κατὰ τῶν πνευματομάχων καὶ περὶ ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου κατὰ τῶν ἀπολλιναριστῶν². Ἐπειδὴ ὁμοῦ ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς Ἀντιοχείας οὐ μόνον ὁ Δάμασος ἀλλὰ καὶ ὁ διάδοχος τούτου Σιρίκιος ἐπέμενεν ὑποστηρίζων τὸν Παυλίνον, ἐπεμβὰς προσωπικῶς ὁ Θεοδοσίος ἤξιωσε νὰ παύσῃ ἡ διάστασις αὕτη καὶ νὰ ἐπικοινωνήσωσιν οἱ ἐν Ἰταλίᾳ μετὰ τοῦ Φλαβιανοῦ, ὡς ἀναγνωριζομένου ὑφ' ὅλης τῆς Ἀνατολῆς. Ὑποχωρησάντων δὲ τῶν ἐν Ρώμῃ εἰς ταύτην τὴν ἀπαίτησιν τοῦ μόνου ἀπομείναντος αὐτοκράτορος ὅλου τοῦ κράτους Θεοδοσίου, τότε μόνον καὶ τῇ μεσολαβῆσει τοῦ Ἀλεξανδρείας Θεοφίλου συγκατένευσεν ὁ Φλαβιανὸς νὰ ἐπικοινωνήσῃ μετὰ τοῦ πάπα, ἀποστείλας τὸν διπλωματικώτατον ἐπ. Βεροίας Ἀκάκιον, ὅστις «ἀφικόμενος εἰς Ρώμην, τὴν μακρὰν καταλύσας δυσμένειαν, δι' ἑπτακαίδεκα ἑτῶν ταῖς ἐκκλησίαις ἐπρυτάνευσεν τὴν Εἰρήνην»³.

(Συνεχίζεται)

ΡΑ. Ν. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

1. Θεοδωρήτ. ἐ. ἰ. ν, 9 παρὰ Migne t. 82 c. 1216—1217.

2. Τοῦτο καὶ μόνον ἀρκεῖ νὰ πείσῃ ὅτι καὶ οἱ ἐν Ρώμῃ ἐδέχθησαν τὴν Σύνοδον τοῦ 381 ὡς «οἰκουμενικὴν». Ὅτι δὲ δὲν ἐδέχθησαν καὶ τὰς διοικητικὰς αὐτῆς ἀποφάσεις ἢ μᾶλλον τὸν 3 κανόνα καὶ τὰ περὶ Ἀντιοχειακοῦ σχίσματος ἐννόητον διατί.

3. Θεοδωρήτ. αὐτ. σ, 1249.